

Sisekaitseakadeemia

Politseikolledž

Krister Koni

KAAGVERE ERIKOOLI ÕPILASTE VIKTIMISATSIOON

Lõputöö

Juhendajad:

Ingrid Raudsepp, Tartu Ülikool

Uno Traat, lektor

Tallinn 2012

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politseikolledž	Kuu ja aasta: Aprill 2012
Töö pealkiri: Kaagvere Erikooli õpilaste viktimisatsioon	
Töö autor: Krister Koni	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 52 leheküljest. Töö eesmärk on selgitada viktimisatsiooni Kaagvere Erikoolis. Töö koosneb kahest peatükist, millest esimene annab ülevaate teemaga seostuvatest teoreetilistest lähtekohtadest. Teine peatükk käsitleb uurimuses kasutatud metoodikat ning selles on väljatoodud ka uurimuse tulemuste analüüs. Andmekogumismeetoditena on kasutatud nii ankeetküsitlust kui ka dokumendianalüüsi. Ankeet koosneb 20 küsimusest, millest valdav osa on kinniste vastustega. Valimiks on 21 erikooli õpilast. Uurimus viidi läbi 2012. aasta märtsis Kaagvere Erikoolis. Töös püstitas autor endale kolm uurimisküsimust: 1) kui võrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga? 2) kui võrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga, millest kooli töötajad pole teadlikud? 3) millist liiki viktimisatsiooni esineb Kaagvere Erikooli õpilaste seas? Tulemustest selgub, et 76% vastanutest on langenud oma elu jooksul kuriteo ohvriks ning 62% vastanutest on langenud kuriteo ohvriks Kaagvere erikoolis. Kõige sagedasemateks kohtadeks, kus erikoolis ohvriks langetakse, on oma tuba ning klassiruum. 24% vastanutest on langenud ohvriks korra poole aasta jooksul, ning 9% vastanutest langeb erikoolis ohvriks kord päevas. Sama osakaal vastanutest langeb ohvriks 2-3 korda nädalas. Uurimusest selgub, et 33% vastanutest ei ole enda ohvriks langemisest teatanud erikooli töötajaid, mistõttu võib eeldada, et erikoolis esineb viktimisatsiooni, millest töötajad ei ole teadlikud. Ohvriks langemisel on erikoolis kõige levinumaks kuriteoliigiks vaimne vägivald (67% vastanutest), sellele järgneb vargus (52%), väljapressimine (29%) ning ähvardamine (19%). Sekundaarset viktimisatsiooni on erikoolis kogenud 29% vastanutest.</p> <p>Töö tulemusi on võimalik rakendada Kaagvere Erikooli kasvatustöö efektiivsuse</p>	

suurendamiseks.	
Võtmesõnad: viktimoloogia, Kaagvere Erikooli õpilaste viktimisatsioon, antisotsiaalne käitumine erikoolis	
Võõrkeelsed võtmesõnad: victimology, victimisation in Kaagvere Special School, antisocial behavior in special school	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Viktimoloogia.....	7
1.2. Viktimisatsioon	8
1.3. Viktimisatsiooni teooriad	9
1.3.1. Viktimisatsiooni varajased teooriad	9
1.3.2. Viktimisatsiooni tänapäeva teooriad	13
1.4. Kuriteoohvri märkamine	15
1.5. Kool ja viktimisatsioon	15
1.6. Koolikiusamine ja –vägivald.....	17
1.7. Eestis läbiviidud uurimused ohvritest, noortest ja vägivallast	19
1.8. Kaagvere Erikool.....	21
2. UURIMUSLIK OSA.....	22
2.1. Uurimuse metoodika, korraldamine ja valim	23
2.2. Tulemused ja järeldused.....	24
KOKKUVÕTE.....	37
SUMMARY	39
JOONISTE LOETELUD	43
LISAD	44

SISSEJUHATUS

Koolide eesmärk on võimalikult probleemidevabalt valmistada ette tulevast ühiskonda edasiviivat jõudu indiviidide näol. Mõneti võib eeldada, et mida vähem on õpilaste ja õpetajate vahel erimeelsusi ja konflikte, seda vähem on õpilastevahelist vägivalda. Ideaalses koolis on nii õpetajatel hea õpetada kui ka õpilastel hea õppida ning see toimub ilma vägivalda ning probleemideta. Loomulikult pole olemas ideaalseid kooli ning probleemidega puutuvad mingi hetkel kokku kõik, kes rohkem, kes vähem. Koolides asetleidvate vägivallajuhtumite sagedus on viimastel aastakümnetel märkimisväärselt tõusnud ning see probleem puudutab nii üldhariduskooli kui ka erikooli. Vägivallajuhtumite puhul ei tohiks tähelepanu pöörata vaid süüdlasele, sama tähtis osapool, kes vajab tähelepanu ning abistamist, on ohver.

Viktimoloogia ehk teadus, mis uurib kuriteo ohvreid, on küllaltki uus suund kriminoloogias, mistõttu on seda Eestis teaduslikult vähe uuritud. Seetõttu pidas autor oluliseks käesolevat teemat uurida ning see on ka põhjuseks, miks autor peab seda teemat aktuaalseks ning oluliseks.

Töö põhieesmärgiks on uurida tütarlaste viktimisatsiooni Kaagvere Erikoolis. Konkreetsemalt püstitas töö autor järgmised uurimisküsimused:

1. Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga?
2. Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga, millest kooli töötajad pole teadlikud?
3. Millist liiki viktimisatsiooni esineb Kaagvere Erikooli õpilaste seas?

Eesmärgi täitmiseks on autor täitnud järgmised uurimisülesanded:

- 1) anda lühiülevaade viktimoloogia ja viktimisatsiooni teoreetilistest lähtekohtadest;
- 2) selgitada viktimoloogia ja viktimisatsiooni mõisteid;
- 3) töötada välja viktimisatsiooni liikidel põhinev ankeet;
- 4) viia läbi ankeedil põhinev küsitlus Kaagvere Erikoolis;
- 5) viia läbi dokumendianalüüs, mille käigus analüüsitakse Kaagvere Erikooli tütarlaste toimikuid, kus on ametlikult registreeritud ründed tütarlaste vastu;
- 6) analüüsida ja tuua välja uurimuse tulemused;
- 7) anda vastused püstitatud uurimisküsimustele.

Töös on andmekogumismeetoditena kasutatud ankeetküsitlust ning dokumendianalüüsi. Ankeet koosneb 20 küsimusest, millest 3 küsimust on suunatud tütarlaste taustinformatsiooni

kohta ning ülejäänud 17 küsimust viktimisatsiooni kohta. Valdavas osas on küsimused kinniste vastustega. Dokumendianalüüsi käigus analüüsib autor Kaagvere Erikooli tütarlaste toimikuid, kus on ametlikult registreeritud koolis toimunud kuriteod. Autor valis lisaks küsitlusele ka dokumendianalüüsi, et mõlema andmekogumismeetodi tulemuste kõrvutamisel selgitada välja, kui palju on viktimisatsiooni juhtumeid registreeritud ametnike poolt ja kui palju neid tegelikult on olnud.

Valimi moodustab 21 Kaagvere Erikooli õpilast ning uurimus viidi läbi 2012. aasta märtsis Kaagvere Erikoolis.

Töö koosneb kahest peatükist, millest esimene annab ülevaate teemakohastest teoreetilisest lähtepunktidest. Teises peatükis selgitatakse uurimuse korraldamist ning kirjeldatakse valimit. Lisaks sellele analüüsitakse tulemusi ning tehakse järeldusi.

Väljatoodud tulemused annavad ülevaate erikooli õpilaste viktimisatsioonist. Seejuures tuuakse välja põhilised viktimisatsiooni liigid ning kuivõrd on õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga, millest töötajad pole teadlikud.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Viktimoloogia

Viktimoloogia uurib kuriteoohvreid ja nende suhteid süüdlaste ning kriminaalõigussüsteemiga. Kui kriminoloogia uurib kuriteo ning kriminaalse käitumise etioloogiat, keskendub viktimoloogia viktimisatsiooni dünaamikale. Viktimoloogia üritab käsitleda küsimusi, kuidas on kuriteoohvreid nii avalikes kui ka privaatsetes keskkondades ära kasutatud, kuritarvitatud, hooletusse jäetud, vigastatud ja alla surutud. Samaväärselt on viktimoloogid huvitatud sellest, kuidas saab ohvreid abistada, teenindada ning harida kuriteo- ning vägivallaalasel. Viktimoloogidele pakub huvi viktimisatsiooni demograafia, nagu näiteks vanus, rass, sugu, asukoht ning teised situatsioonilised faktorid. (Meadows, 2004:1-2)

Viktimoloogia uurib ohvriks, sh kuriteoohvriks sattumist, selle mõju ohvrile, ohvri abistamist, kaitset ja õigusi aga ka ohvri võimalikku rolli kuriteo toimumisel (Traat 2010:149). Viktimoloogia tekkis 20. sajandi keskel kriminoloogia haruna kui mõisteti, et kuritegu pole võimalik sügavamalt uurida ohvrit arvesse võtmata. Esimesed viktimoloogid pärinesid kriminoloogide seast ning neid huvitas küsimus, kas ja kui palju ohver ise oma tegevuse ja käitumisega kutsus esile kuritegu enda vastu.

Edasi arenes viktimoloogia ohvri abistamise suunas, kus tõsteti esile ohvri õigusi. Paljudes arenenud riikides loodi kriisi- ja ohvriabi keskuseid, kus tegeleti ohvriabi küsimustega. Esimene seadus, mis kompenseeris kuriteo ohvrile materiaalse kahju jõustus 1963. aastal Uus-Meremaal. Esimesed ohvriuuringud, mis hõlmasid kogu riiki viidi läbi 1970ndatel. Samal ajal tekkisid ka viktimoloogide ühendused ning paljudesse linnadesse rajati laste ja naiste varjupaigad. Kõik see oli aluseks 1985. aastal ÜRO Üldassamblee poolt vastuvõetud Kuriteo- ja võimukuritarvituste ohvrite peamiste õiguspõhimõtete deklaratsioonile, mis toetab kuritegude ohvreid (Declaration..., 1985). Samuti võeti assambleel vastu kuriteo ohvri definitsioon: "Kuriteoohver on isik, kes üksi või grupis on kannatanud kahju, kellele on tekitatud kehalisi või psüühilisi vigastusi, kes on kannatanud emotsionaalselt, majanduslikult või kelle õigusi on läbi tegude või nende tegemata jätmise oluliselt piiratud ning seda vastavalt kriminaalkodeksile ja seadustele, mis keelavad võimu kuritarvitamist. See kehtib sellest hoolimata, kas kurjategija on kindlaks tehtud, arreteeritud, vastutusele võetud, kohtulikult karistatud või mitte ning arvestamata ohvri ja kurjategija vahelisi perekondlikke

sidemeid. Samuti ei oma tähtsust ohvri rass, sugu, vanus, keel, rahvus, usk, etniline või sotsiaalne kuuluvus” (Goodey, 2005:10).

Kokkuvõtlikult nendib Traat (2010) viktimoloogia arengu kohta hariduse valdkonnas, et 1960ndatel ja 1970ndatel hakati viktimoloogia loenguid lülitama kriminoloogia õppeprogrammidesse, 1980ndatel hakati viktimoloogiat eesrindlikes ülikoolides õpetama iseseisva õppeainena ning kümmekond aastat hiljem hakati eraldiseisvalt õpetama viktimoloogia eriala ning alustati viktimoloogide ettevalmistamisega.

Tänapäeval käsitleb viktimoloogia üsna erinevaid tahke, alustades teoreetiliste ja uurimuslike küsimustega, lõpetades praktilisemate probleemidega nagu näiteks ohvriabi ja ka viktimisatsiooni ennetamine. Kuigi viktimoloogia valdkond on üsna lai, eristuvad selles selgesti kaks põhisuunda: 1) akadeemiline suund, mis keskendub viktimoloogiliste teooriate loomisele ja uuringutele; 2) rakenduslik suund, mis keskendub ohvriabi küsimustele. (Traat, 2010)

1.2. Viktimisatsioon

Mõiste viktimisatsioon ehk ohvrustumine kuulub viktimoloogia mõistete valdkonda. See on ebavõrdsete suhete tulem, mis on hävitava, allasuruva ja ekspluateeriva sisuga. Seega on viktimisatsioon protsess, mille käigus inimene langeb kuriteo ohvriks. Kriminaalne viktimisatsioon tuleneb ebaseaduslikust tegevusest, mis toob endaga kaasa füüsilise, emotsionaalse või majandusliku kahju. Lisaks üksikindiviididele võivad ohvriks sattuda ka organisatsioonid, riigiasutused, ettevõtted jms ühendused. (Karmen, 2002:1674, ref Traat 2010)

Kuriteo ohvreid on võimalik liigitada kolmeks (Traat, 2010):

- 1) primaarne ehk esmane ohver – inimene on sattunud vahetult kuritegeliku (kas kehalise, psüühilise või majandusliku) ründe ohvriks;
- 2) sekundaarne ehk teisene ohver on esmase ohvri lähedane (kas pereliikmed, sõbrad, tuttavad jms);
- 3) tertsaarne ehk kolmandane ohver on esmase ohvriga tegelev ametiisik (kas politseinik, arst jms).

Ka viktimisatsiooni puhul saab eristada erinevaid vorme ning sellest tulenevalt võib viktimisatsiooni liigitada kahte rühma (Traat, 2010):

- 1) primaarne ehk esmane viktimisatsioon – vahetu kuriteo ohvriks langemine, kriminaalmenetluse mõistes kannatanuks osutamine;
- 2) sekundaarne ehk teisene viktimisatsioon – kriminaalsüsteemis ohvrile alanduste, ebamugavuste või muude tarbetute kannatuste tekitamine või kaaskodanike hoolimatu suhtumine kuriteoohvrise.

Traat lisab siinkohal, et teisene viktimisatsioon tuleneb eelkõige asjaolust, et õigussüsteem on suunatud pigem kurjategijale ja see ei arvesta ohvri tunnete ega vajadusega. Sellele ei aita kaasa ka ühiskonna sageli halvustav suhtumine ohvritesse, mistõttu võib kuriteo ohvrilt saada kogu ühiskonna ohver. (Traat, 2010)

Paraku tuleb tõdeda, et kuritegevus on inimühiskonna eksistentsiga sama vana nähtus ning tõenäoliselt sama kaua on inimesed langenud ka kuriteo ohvriks. Kuigi ohvritele hakati intensiivsemat tähelepanu pöörama alles lähiminekis, on selle teadusvaldkonna areng olnud kiire ning tänuväärne on see, et kuriteos kannatanute vajadustele ning nende abistamisele pööratakse üha enam tähelepanu. Oskus ja võimalus kannatanuna ohvri staatusest välja tulla on oluliseks eelduseks sellele, et ka tulevikus elatakse täisväärtuslikku elu ning ennetatakse uuesti ohvriks langemist.

1.3. Viktimisatsiooni teooriad

1.3.1. Viktimisatsiooni varajased teooriad

Esimesed teaduslikud viktimisatsiooni uurimused pärinevad 1940ndatest aastatest. Üks esimesi sellealaseid uurijaid oli Hans von Hentig, kelle esimesed tööd keskendusid süüdlase ja tema ohvri vahelistele suhetele ning ta püstitas hüpoteesi, et ohver kujundab kurjategija ja kuriteo. Teisisõnu ta leidis, et kurjategija ja ohvri vahel on vastastikune seos. (Meadows, 2004:17)

Kuid viktimoloogia pionieri rollile pretendeerib ka Rumeenias sündinud juudi kogukonnast pärit Benjamin Mendelsohn. Vaatamata Hentigi viktimisatsioonialastele töödele, väitis B. Mendelsohn, et viktimoloogia pärineb tema enda uurimustööst. Nimelt uuris Mendelsohn vägistamise ohvreid ja nende suhteid süüdlastega. Tema teooria kohaselt kutsuvad mõned

ohvrid tahtmatult esile enda ohvriks langemise. Mendelsohn, põhinedes just situatsioonilistele viktimisatsiooni faktoritele, arendas välja mitmeid ohvri ja süüaluste vahelisi süüdi oleku tüpoloogiaid ning need on toodud järgnevalt (Meadows, 2004:17-18):

1. Süütu ohver (*innocent victim*) – ohvrid on teadmatuses, et nad võivad ohvriks langeda. tüüpilisteks ohvriteks on noored lapsed, teised ohvrid on lihtsalt vales kohas.
2. Osalise süüga ohver (*victim with minor guilt*) – ohvrid, kes külastavad tihti kõrge kuriteosagedusega piirkonda või kes käivad läbi hälbivalt käituvate indiviididega ja kes seetõttu satuvad ohvriks.
3. Ohver, kes on sama süüdi kui kurjategija (*victim as guilty as the offender*) – ohver ja kurjategija on haaratud kriminaalsesse tegevusse (nt röövimine), peale mida üks osapool teeb teisele kahju või röövib teda, mistõttu teine osapool langeb ohvriks.
4. Ohver on rohkem süüdi kui kurjategija (*victim is more guilty than the offender*) – ohver provotseerib või ründab teist ohvrit, kuid kaitsev isik vigastab provotseerivat isikut.
5. Kõige enam süüdi olev ohver (*the most guilty victim*) – isik tapab teise isiku enesekaitse käigus ehk teisisõnu ohvrist, kes algatas vastasseisu, saab sarnaselt surnud ohvriga süüdi olev ohver.

Meadows (2004:18) nendib, et Hentigi ohvrite klassifikatsioon on Mendelsohni omast laiahaardelisem ning Hentig kasutas selle loomisel eelkõige personaalseid faktoreid, mis seostuvad viktimisatsiooniga. Nendeks võivad olla näiteks sotsiaalsed, psühholoogilised või bioloogilised põhjused, millega on võimalik seletada viktimisatsiooni. Hentigi ohvrite tüpoloogia on järgmine (Hentig, 1948:404-438, ref Meadows 2004:18-20):

1. Noored – on viktimisatsioonile aldis oma ebaküpsuse või haavatavuse tõttu.
2. Naised – eelkõige nooremad naised on haavatavad mõrvadele ja seksuaalsetele kallaletungidele, vanemad naised aga kinnisvara kuritegudele. Kuna naistel on meestest vähem füüsilist jõudu ja kuna mehed sooritavad enamikke vägivaldseid kuritegusid, kannatavad naised tõenäoliselt just meessoost agressorite käe läbi.

3. Eakad – langevad eelkõige kinnisvara kuritegude ohvriks. Oma nõrga füüsilise olukorra tõttu suudavad nad vähe tõenäoliselt kallaletungijaid eemale tõrjuda ning vähenenud vaimse erksuse tõttu on nad peamised sihtmärgid kelmidele ning kiskjalikele kurjategijatele.
4. Vaimsete puudujääkidega (*mentally defective*) – ilmselgelt on need inimesed alati langema ohvriks. Hentig peab seda üheks suuremaks grupiks, eriti kuna paljud on alkohoolikud, uimastisõltlased või vaimse puudega.
5. Immigrandid – on haavatavad selle tõttu, et nad ei ole uue kultuuriga tuttavad, valdav populatsioon ei tunnusta neid või nende majanduslik staatus on lihtsalt puudustkannatav. Paljud immigrandid elavad vaesuses, mistõttu on nad ka sunnitud elama piirkondades, kus kuritegevus on sage või osalema kuritegevuses.
6. Vähemusgrupid (*minorities*) – nende täbar olukord on sarnane immigrantide omaga. Nad on sageli sunnitud elama piirkondades, kus kuritegevus õitseb, allutades need inimesed viktimisatsioonile kas oma rühmakaaslaste või dominantse kultuuri poolt. Need, kes elavad gängidest kubisevas kogukonnas, langevad sageli gängide vägivalla ohvriks.
7. Alaarenenud (*dull normals*) – Hentigi järgi on need inimesed ohvriks sündinud. Oma intellektuaalse seisundi tõttu, mis on bioloogiline põhjus, langevad nad kergesti ohvriks kas petistele või teistele kriminaalidele. Oma madala IQ tõttu ei saa nad aru pettusest.
8. Depressiivsed (*depressed*) – inimesed, kes kannatavad psühholoogiliste probleemide all. Nad langevad sagedasti ohvriks just oma apaatse meeleseisundi tõttu. Depressiivne inimene on üldiselt allaheitlik, sagedasti nõrk nii vaimselt kui ka füüsilise tugevuse poolest, kergeusklik ja kergesti mõjutatav. Siia rühma kuuluvad paljud kodutud inimesed.
9. Ahned (*acquisitive*) – inimesed, kes on ahned ja kes janunevad finantsilise kasu järele ning kes on seetõttu suure tõenäosusega sihtmärgiks enesekindlatele kelmidele.
10. Üksildased ja murtud südamega (*lonesome and heartbroken*) – inimesed, kes otsivad seltsi ja intiimsuhteid, langevad suure tõenäosusega viktimisatsiooni ohvriks. Oma järelejätmatu sõpruse otsinguil on nende kaitsepositsioon nõrgenenud. Samuti võivad selle rühma inimesed uskuda, et pigem on parem olla kuritarvitatud kui üksinda.

11. Piinajad (*tormentor*) – näiteks alkohoolikust või psühhootilised isad, kes ründavad oma perekonda pika perioodi jooksul ja kes võivad lõpuks tapetud saada oma pereliikme poolt. Selline inimene langeb ohvriks kuna ta loob ise kuritarvitajana vastava olukorra.

12. Blokeeritud, vabastatud ja võitlevad ohvrid (*blocked, exempted, fighting victims*) – inimesed langevad ohvriks enda loodud olukordade tõttu, kuid siin esineb vähem vägivalda kui eelmise rühma puhul. Näiteks inimene, kellelt pressitakse midagi välja, ei julge minna politseisse, sest ta on varasemalt osalenud kriminaalses tegevuses.

Sarnaselt Mendelsohni tüpoloogiale esitasid ka Sellin ja Wolfgang (1964, ref Meadows 2004:20) oma ohvri tüpoloogia, mis keskendub pigem situatsioonidele kui suhetele. Nende tüpoloogia viis kategooriat on järgmised:

1. Primaarne viktimisatsioon – konkreetsele isikule suunatud või individuaalne viktimisatsioon. Isik või inimeste rühm valib viktimisatsiooniks välja konkreetse inimese. Siia kuuluvad näiteks vihakuriteo ning koduvägivalla ohvrid.

2. Sekundaarne viktimisatsioon – ohver on umbisikuline ehk neutraalne sihtmärk oma ründajale. Näiteks müüb ettevõtte avalikkusele vigaseidprodukte.

3. Tertsiaarne viktimisatsioon – ohvriks on avalikkus või ühiskond. Siia kuuluvad valitsuse poolt läbiviidud kuriteod, näiteks riigiteenistujad petavad kelleltki midagi välja.

4. Kahepoolne viktimisatsioon (*mutual victimization*) – viitab süüdlastele, kes võivad ohvriteks langeda, kui kaks inimest on kaasatud kriminaalsesse tegevusse ning üks neist langeb teise ohvriks. Näiteks kui prostituut röövib oma klienti.

5. Otsese viktimisatsioonita (*no victimization*) – siia tüpoloogiasse kuuluvad olukorrad, milles on raske viktimisatsiooni määratleda. Siia kategooriasse kuuluvad kuriteod, mida sageli kutsutakse nn „ohvritud kuriteod”. Näiteks on üheks selliseks olukorraks illegaalne tegevus privaatses kodukeskkonnas.

Von Hentigi, Mendelsohni ja Wolfgangi tööde põhjal nendib Jo Goodey (2005:11), et neid autoreid ühendabki omavahel uuritav vaatenurk – milline oli ohvrite roll vägivallakuritegude kaasaaitamisele. Nendest teooriatest pärinevad omakorda mõisted „ohvri poolt esile kutsutud” (*victim precipitation*) ning viimasel ajal kasutatav „ohvri süüdistamine” (*victim blaming*).

1.3.2. Viktimisatsiooni tänapäeva teooriad

Meadows (2004:21) nendib, et tänapäeva viktimisatsiooni teooriad on põhiliselt varasemate vaatenurkade täiendatud versioonid. Sarnaselt varasemate teooriatega tõlgendavad ka kaasaegsemad teooriad viktimisatsiooni läbi assotsioonide, käitumise, kultuuri, ruumiliste suhete, ohvrite elustiili ning situatsioonide.

Üheks võimaluseks mõista viktimisatsiooni, on vaadelda selle seost kultuuri ja sellele iseloomulike omaduste vahel. Kultuur koosneb erinevatest väärtustest, normidest, hoiakutest, rasside ja sugude vahelistest suhetest, valitsemisest jt ühiskonna praktikatest. Sotsiaalsed suhted, meedia, meelelahutusäri ja teised äriettevõtte vormid mõjutavad kultuurile omaseid jooni. Kui aga need kultuuri osised on vigased, on võimalikuks tagajärjeks vägivald ja viktimisatsioon. (Meadows, 2004:21)

Meadows (2004:21) rõhutab siinkohal veelgi, et niikaua kui lapsed tulevad mittetoimivatest perekondadest, kes edendavad negatiivseid kultuurilisi väärtusi, ei ole oodata suuri muutusi. Kuna lapsed puutuvad kasvamise protsessis kas oma kodus, kogukonnas, meedias või koolis üha rohkem kokku vägivaldaga, hakkabki mõni neist aja jooksul viha väljendama ning temast saab vägivaldne isik. Selline vägivaldne käitumine tuleneb aga soovist maksta kätte teistele ühiskonnaliikmetele ning selle avaldumisvormiks on türanniseeriv käitumine. See ei tähenda, et kõikidest vägivaldailmingutes üleskasvanud lastest saavad kurjategijad, aga paljud neist võivad kuritegusid toime panna ning õigustada neid faktiga, et ühiskond on neid petnud. Sellisteks nõu tasa-tegemise meetoditeks on vargused, vägistamised ja mõrvad, mis väljendavad selgesti võimu ja kontrolli teiste inimeste üle.

Seega võib kokkuvõtlikult öelda, et niikaua kui esinevad sotsiaalsed ja majanduslikud suured erinevused ühes ühiskonnas elavate inimeste vahel, esineb seal ka viktimisatsiooni.

Vastavalt ohvri poolt esilekutsumise teooriale (inglise keeles *victim precipitation theory*) (Meadows, 2004:22-25) tuleneb viktimisatsioon mitmest erinevast esilekutsuvast faktorist nagu näiteks ohvri käitumine situatsioonides, kus jõudsalt edeneb hälbiv käitumine ning kriminaalsus. Inimene, kes võtab käsile kriminaalse tegevuse või osaleb hälbivas teos, võtab endale võimaluse kas langeda ohvriks või saada seaduserikkujaks. Olenevalt ohvri rollist või käitumisest võib ohvri esilekutsuv roll olla kas aktiivne või passiivne. Aktiivne esilekutsumine viitab situatsioonidele, kus ohvrid provotseerivad vägivaldseid kokkupõrkeid või kasutavad sõnu, et põhjustada omavahel füüsilist vastasseisu. Siia alla kuuluvad näiteks

baarikakluses osalejad. Passiivne esilekutsumine leiab aset kui ohver provotseerib tahtmatult vastasseisu teise inimese või inimestega. Passiivseteks ohvriteks peetakse inimesi, kes on ohvriks langenud oma religioossete vaadete, seksuaalse orientatsiooni või rassilise kuuluvuse tõttu. Sellised vihkuritegude ohvrid ei olnud eelnevalt teadlikud nende vastu suunatud agressioonist (nt 11.septembril 2001. aastal rünnati USA-d). Sageli langevad just kodutud inimesed passiivseteks ohvriteks, sest neil ei ole elamiseks kohta, nad ei lävi teiste sugulastega, nende vaimne seisund on madalseisus ning suure tõenäosusega ei kaeba nad viktimisatsioonist võimudele.

Ka ruumilised tingimused mõjutavad viktimisatsiooni. Nimelt pakuvad ühiskonna ruumilised suhted võimalusi viktimisatsiooni aset leidmiseks. Seda tõestab näide, et kõigil inimestel ei ole võimalik elada piirdeaedadega kindlustatud kodudes, mis aitaks kaitsta ründava kurjategija eest. Mõned piirkonnad on nn kuumad punktid, kus pidev politseipoolne jälgimine on hädavajalik ning kus sotsiaalne ja füüsiline keskkond (sh prostitutsioon, madala üüriga elumajad, mahajäetud autod, narkomaania) ning selle elanikkond lihtsalt loovad soodsad tingimused kuritegevuseks ning viktimisatsiooniks. Seevastu näitavad uurimused, et hästi turvatud majadesse murtakse sisse vähem. (Meadows, 2004: 25-27)

Meadowsi (2004: 28) kohaselt viimane aspekt, mis seostub tänapäeval viktimisatsiooniga, on kaasaegne tehnoloogia. Tehnoloogiale tuginemine ning himu selle järele on muutnud selle otseseks viktimisatsiooni allikaks. Nimelt leidub selliseid inimesi, kes kasutavad tehnoloogia eeliseid noorte, ebaküpsede või naiivsete isikute ohvristamiseks. Sellest tulenevalt areneb omakorda olukord, kus tundetuks muutunud küberkuisaja oma anonüümsusega loob pingevaba olustiku küberviktimisatsiooniks.

Tehnoloogia ja viktimisatsiooni seosest rääkides kerkib esile küberkuriteo mõiste. See on kriminaalne süütegu, mis on loodud või realiseeritud arvuti tehnoloogia kaasabil või milleks on traditsiooniline kuritegu, mida on muudetud arvutite kasutamise abil. Arvutialased kuriteod, mis viivad viktimisatsioonini ning mis puudutavad vägivalda, on järgmised: 1) kriminaalsed ähvardused, 2) jälitamine (küberjälitamine), 3) ähvardavad või ärritavad elektroonilised kirjad, 4) laste pornograafia levitamine. (Meadows, 2004:28)

Kuna tänapäeva noored kasvavad üles kiiresti areneval tehnoloogiaajastul, tuleks neil olla eriti ettevaatlik erinevates suhtlusportaalides, mida nad külastavad, sest oma nooruse ja vahel ka naiivsuse tõttu ei pruugi nad märgata võimalikke ohte. Paraku on kurjategijat Internetis raske

märgata kuna selle kasutajal on suur võimalus jääda anonüümseks, mistõttu ei oska ka ohver ohtu ette näha.

1.4. Kuriteoohvri märkamine

Langedes kuriteo ohvriks, tekivad inimesel nii käitumuslikud kui ka psühholoogilised muutused ning nendega toimetulekuks on vaja professionaalide abi.

Kuriteol on ohvrile šokeeriv ja tööd pärssiv mõju. Sellist tekkinud seisundit on raske mõista kuna ohver tunneb lisaks ebakindlusele ka süütunnet. Esialgne reaktsioon viib inimese psüühilisse šokki, mis halvab tavapärased toimetused. Ka normaalne mõtteviis on häiritud ning arukalt mõtlemise võime väheneb ning sellega võib kaasneda ka olukorra eitus. Laste puhul kerkivad emotsioonidena esile põgenemisvajadus, hirm või protest. Esimesed šokireaktsioonid peaksid mööduma ööpäeva jooksul, kuid kui seda ei juhtu, tekib psüühilise trauma seisund. Edasine igapäevaelu on häiritud hirmu poolt sattuda silmitsi samasuguse üleelatud situatsiooniga. Vajaliku abiga peaksid aga hirmud ja pessimism elu ees aastaga normaliseeruma. (Ohvriabi käsiraamat, 2002: 29)

Sageli jäävad ka koolikeskkonnas aset leidvad kiusamised ja väärkohtlemised vaid kooli seinte vahele, sest sellest kas ei taheta või ei julgeta rääkida. Kui juhuslikult keegi sellisele situatsioonile peale ei satu või ohvrit ei märka, jäävadki need üleastumised varjatuks ning kiusatu jääb abita.

1.5. Kool ja viktimisatsioon

Koolides asetleidvate vägivaldajuhtumite sagedus on viimase paarikümne aasta jooksul dramaatiliselt kasvanud. Hormonaalne tasakaalutus, narkootikumid, vanemate või kaasõpilastega konflikti sattumine, autoriteetide eiramine on vaid mõned põhjused, mis võivad vallandada noorukis vägivaldse käitumise. Ning kui sellist viha ei suudeta kas kodukeskkonnas või muude tegemiste käigus seadusega kooskõlas maandada, on selle vallandumise sihtmärgiks just eelkõige kool, seega kaasõpilased ja/või õpetajad. (Meadows, 2004:141)

Meadows (2004:149-153) toob välja, et läbi aegade on uurijad püüdnud määratleda faktoreid, mis viivad vägivalda ning ohvristumiseni, et mõlemat nähtust paremini mõista või ennetada. Kokkuvõtlikult eristab ta kaheksat riskifaktori kategooriat:

- 1) iseloomu riskid (*character risks*) – sündimisega kaasnevad hälbed, mida laps ei suuda ise kontrollida ning mis omakorda väljendub impulsiivses agressioonis;
- 2) alaarenenud vaimsed võimed – madal verbaalne võimekus põhjustab kesiseid koolisaavutusi, mis omakorda viib põhjuseeta puudumiseni ning suure tõenäosusega väärkäitumiseni;
- 3) varajane agressiivne käitumine – agressiivse ja vägivaldse käitumise ning lapse temperamendi vahel esineb seos ehk lapsed, kes käituvad agressiivselt lasteaias ja esimeses klassis, on agressiivsed ka noorukieas;
- 4) perekonna suhted ja mõju – agressiivsete laste vanemad karistavad oma lapsi sagedamini, kuid ebajärjekindlalt ning ebaefektiivselt ning nad ei tunnusta piisavalt positiivset käitumist;
- 5) avatus vägivallale ja ohvristumisele (*exposure to violence and victimization*) – avatus sattuda kuriteohvriks seostub kuriteo sooritamisega ehk pärast kuriteohvriks langemist suureneb tõenäosus ise kuritegu sooritada;
- 6) meedia roll ja selle mõju vägivallale – meedias nähtud vägivald muudab lapse vägivaldsele käitumisele vastuvõtlikumaks aga samas tekitab temas „halva maailma sündroomi”, st laps tajub nähtu põhjal maailma halva ja ohtliku kohana ning tal tekib hirm ohvristumise ees;
- 7) kultuuri mõju – tänapäeva kultuur koosneb erinevatest mõjuteguritest ja ahvatlustest, mis tekitavad inimestes, sh ka emotsionaalselt ebakindlas noorukis kiusatusi;
- 8) koolid – teatud tingimused soodustavad vägivalda, näiteks ülerahvastatus, kõrge õpilaste osakaal õpetajate suhtes, vähene õppekavade ja kursuste seotus, õpilaste madal õppeedukus ja apaatiavõime ning kesised abivahendid ja õppehooned.

1.6. Koolikiusamine ja –vägivald

Enne koolikiusamise ja –vägivalla määratlemist tuleks lahti mõtestada mõisted agressiivne käitumine, vägivald ning kiusamine.

Agressiivne käitumine ehk agressioon on teist inimest kahjustav käitumine. See võib olla nii füüsiline või psühholoogiline. Oma olemuselt ei ole see juhuslik vaid energiline, järjekindel ja teadlik tegevus, mis on suunatud teise inimese vastu. Agressiivsel käitumisel on omad emotsionaalsed, motivatsioonilised ning käitumuslikud komponendid. Sageli kaasneb sellega näiteks viha- või raevuemoosioon, milles peitub soov või vajadus teist isikut vigastada või alandada. (Bachmann ja Maruste, 2008:271)

Kõiv (2003:11) nendib, et agressiivne käitumine on üsna lai mõiste, mille alla kuuluvad omakorda kaks kitsamat mõistet - koolikiusamine ja koolivägivald. Mõlema viimatinimetatud mõiste ühiseks tunnusjooneks on üks keskkond – kool. Seega on mõisted koolikiusamine ja –vägivald agressiivse käitumise alaliigid ning agressioon liigitub omakorda antisotsiaalse käitumise üldmõiste alla. (Kõiv, 2003:13-14).

Vägivald on agressiivse käitumise osa, mis hõlmab sellest füüsilise jõu kasutamist teise inimese suhtes. Vägivaldne käitumine võib toimuda ükskõik mis keskkonnas – kodus, tööl, tänaval jne. Kui vägivald leiab aset koolis, on tegemist koolivägivallaga. (Kõiv, 2003:11)

Kiusamist on kirjanduses määratletud mitmeti. Kõiv (2003:9) käsitleb kiusamist kui agressiivset käitumist, mille puhul kiusaja teeb teisele tahtlikult kahju või tekitab valu. Oma olemuselt võib selline käitumine olla nii füüsiline (nt löömine) kui psühholoogiline (nt narrimine). Kiusamise puhul saab välja tuua kolm iseloomulikku joont: 1) ohver ei provotseeri reeglina kiusamiskäitumist; 2) kiusamine on korduv; 3) kiusaja on või teda tajutakse ohvrist tugevamana. Siinkohal rõhutab Kõiv (2003:10), et kuigi kiusamine võib aset leida ükskõik millises keskkonnas, on olulised just kolme tunnusjoone olemasolu suhtes.

Sullivan ja tema kolleegid (2004:5) aga defineerivad kiusamist kui ühe või mitme inimese negatiivset ja tihti agressiivset või manipuleerivat tegu või teatud aja jooksul korduvat tegu teise inimese või inimeste suhtes. Kiusamise üks olulisemaid tunnuseid on jõudude ebavõrdsus. Ent siinkohal rõhutavad nad asjaolu, et on tähtis vahet teha mis on kiusamine ning mis on konflikt. Sageli peetakse konflikti kiusamiseks, kuid kui ei esine kiusamise

tunnusjooni (korduvust ja jõudude ebavõrdsust), siis on see lihtsalt konflikt ja seda ei liigitata kiusamise alla. (Sullivan, Cleary ja Sullivan, 2004:5,7)

Sharpi ja Smithi (1994:13) määratluse kohaselt on kiusamine tavaliselt haiget tegev ja tahtlik agressiivse käitumise vorm ning see võib kesta pikka aega. Nad toovad esile kolm kiusamise vormi: füüsiline, verbaalne ja kaudne. Füüsilise kiusamise alla kuulub löömine, togimine, riiete lõhkumine, asjade ära võtmine jne. Verbaalne kiusamine sisaldab narrimist, solvavate hüüdnimedede andmist, arvatava seksuaalse suundumuse kuulutamist, seejuures ära kasutades ühiskonna homovaenulikkust. Kuulujuttude levitamist, kellegi kõrvale tõrjumist grupist või ignoreerimist nimetavad nad kaudseks kiusamiseks. Thompson, Tippet ja Smith (2008:7) lisavad kiusamise põhitudüüpide alla veel ka suhetes avalduva (nt tõrjumine) ning küberkiusamise (nt mobiiltelefoni või Interneti kasutamine) vormi.

Kui kiusamine toimub koolikeskkonnas, nimetatakse seda koolikiusamiseks. Üldiselt peetaksegi koolikiusamise puhul silmas kaaslastevahelist tegevust. Kõiv tõmbab paralleele kiusamise ning väärkohtlemise vahel ning toob nende erinevusena välja keskkonna, kus antud käitumine erineb. Koolikiusamine toimub koolikeskkonnas, aga lapse väärkohtlemine pereliikme ja lapse vahel. Viimase puhul on võimusuhtes vähem mõju lapsel. Seega on nii koolikiusamine kui ka lapse väärkohtlemine agressiivse käitumise alaliigid, kus agressor kuritarvitab korduvalt pika aja jooksul oma jõudu või võimu ohvri suhtes. (Kõiv 2003: 9-10)

Sullivan ja tema kolleegid (2004:8-9; 11-12) on toonud välja mõned tendentsid koolikiusamise sageduse ja aset leidmise kohta. Nimelt väheneb teismelise eas koolikiusamine järjepidevalt vanuse kasvades. Veel on koolikiusamisele iseloomulik, et vanuse suurenedes väheneb koolikiusamise füüsiline osa (ehk koolivägivald) ja suureneb psühholoogiline kiusamine ning kiusamisjuhtumeid on kõige rohkem põhikooli alguses. Mis puutub koolikiusamisega seotud paikadesse, siis kõige sagedamini leiab see aset vahetundide ajal koridoris, tualettruumis, või kooliõues. Need on sageli sellised kohad, kus puudub koolipoolne järelevalve ning õpetajad ei tunne end selle eest vastutavatena, kuigi nad võivad teada, et kõige tõenäolisemalt toimub kiusamine just nendes paikades.

Koolikiusamist on uuritud üsna laialdaselt ning tulemused pakuvad selle kohta huvitavaid teadmisi. Näiteks viidi aastal 1990 läbi üks Suurbritannia kõige mahukam koolikiusamise uurimus. Selle käigus küsitleti küsimustiku abil 2623 põhikooli- ja 4135 keskkooliõpilast kiusamise kohta. Uurimuse tulemustest selgus, et põhikoolis on poolaasta jooksul kogunud

kiusamist iga neljas õpilane ning iga kaheksas õpilane tunnistas, et on teisi kiusanud. Keskkoolis on need numbrid üle kahe korra väiksemad. Uuringu läbiviijad märkisid, et kiusamine väheneb vastavalt vanuse tõusule 15% aasta kohta. Loomulikult erinesid tulemused mõningal määral kooliti, kuid polnud põhikooli, kus kiusamise protsent oleks olnud väiksem kui 19 ning keskkooli, kus see protsent oleks langenud alla kaheksa. Veel toodi välja, et kiusatavateks lasteks olid eelkõige 7 ja 13-14 aastased õpilased. Sharp ja Smith (2004:14-15)

Thompson ja tema kolleegid (2007:7) toovad omakorda uurimuste põhjal välja huvitava fakti, et koolikiusajast võib neli korda tõenäolisemalt saada hilisem krooniline õigusrikkuja ning on tõenäolisem, et nende lastest saavad kiusajad.

Kõiv (2006:10) tõdeb, et koolivägivallale pole ühtset definitsiooni, kuna riigid käsitlevad antud mõistet erinevalt. Mõnel pool peetakse koolivägivallaks ainult politsei poolt registreeritud juhtumeid, aga näiteks Norras kajastub ka koolist väljalangevus koolivägivalla statistikas. Siiski rõhutab Kõiv (2003:11-12), et koolivägivald on füüsilise jõu kasutamine koolikeskonnas, olgu selleks klassiruum, kooli koridor, kooli õu, kodutee jne ning see hõlmab endas koolikiusamise füüsilist osa.

Haldre (1997:137) nimetab koolivägivallaks jõu kasutamist õpilaste või õpetajate ja õpilaste vahel ning jagab seda omakorda emotsionaalseks (ohvri asetamine emotsionaalse pingesse, tema alavääristamine) ja füüsiliseks (kellegi suhtes füüsilise jõu kasutamine).

1.7. Eestis läbiviidud uurimused ohvritest, noortest ja vägivallast

Kuritegevus on olnud Eestis aktuaalseks ühiskonna probleemiks alates 1980ndate lõpust ning alates 1993. aastast on hakatud Eestis läbi viima ka ohvriuurimusi. Selliseid uurimusi viiakse läbi, et mõõta kuritegevuse dünaamikat pikema aja vältel sõltumata seaduste muutumisest ning võrrelda seda teiste riikidega. (Ahven, 2008:78)

Eestis on siiani läbi viidud viis ohvriuuringut, viimane neist valmis aastal 2009 ning see oli ka respondentide arvult kõige suurem. Kui eelmistes uuringutes küsitleti läbi uuringufirmade 1000-1700 inimest, siis viimase uuringu viis läbi statistikaamet ning küsitluid oli üle 4000. (Kuriteoohvrite ..., 2010)

Aastatel 1993, 1995, 2000 ja 2004 läbi viidud ohvriuuringud toimusid Rahvusvahelise Kuriteoohvrite Uuringu raames (International Crime Victim Survey - ICVS). Seda projekti alustati Euroopas 1989.a. ning algatajaks oli ÜRO Regioonidevahelise Kuritegevuse Uurimise Instituut (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute- UNICRI). (2004. aasta ..., 2005)

Kui võrrelda Eestit teiste riikidega, siis saab aluseks võtta 2004. aastal valminud uuringu, sest vahemikus 2008-2009 ei viidud uuringut läbi paralleelselt teiste riikidega. Sellised uuringud aitavad määrata latentse kuritegevuse osa ühiskonnas ja näitavad kuriteoohvrite sotsioloogilist ja majanduslikku tausta. Kui vaadata üldist tendentsi, siis on nii kuritegude kui ka kuriteo ohvriks langemine Eestis järjepidevalt vähenenud. Samas on huvitav märkida, et pidevalt on tõusnud nende majapidamiste arv, kes kasutab häiresignalisatsiooni või ukse turvalukku. Kui aastal 1993 kasutas turvalukku 10% leibkondadest, siis aastaks 2009 oli see protsent tõusnud üle viiekümne. Teisalt aga kodude arv, kus on olemas tulirelv, väheneb järjepidevalt. (Kuriteoohvrite ..., 2010)

Võrreldes Eestit teiste arenenud riikidega, siis ohvriks langemise protsent ületab arenenud riikide keskmist. Kuid samas vägivallohvriks langenute osakaal on meil võrreldav Euroopa keskmisega. (Kuriteoohvrite ..., 2010)

Viimasel ajal on hakatud uurima ka noorukite vägivallakogemusi, seoses näiteks koolivägivallaga (nt Strömpl jt, 2007; Kõiv, 2006) või seksuaalse väärkohtlemisega (nt Papp, Tõrik ja Kutsar, 2000). 2006. aastal osalesid 7.-9. klassi Eesti noored rahvusvahelises võrdlusuuringus, kus õpilastelt uuriti muuhulgas nende kogemusi seoses ohvriks langemise ning õigusrikkumistega. Küsitlus viidi läbi tavakoolides, kõrvale jäeti eri- ja sanatoorsed koolid ning kokku laekus üle 2600 ankeedi. Uurimuses küsiti, kas noored on viimase aasta jooksul langenud kallaletungi, röövimise, väljapressimise, isiklike asjade varguse ja koolivägivalla ohvriks. Tulemustest selgus, et peaaegu veerand õpilastest on langenud koolivägivalla ohvriks, isiklike asju varastati 19% lastest, kallaletungi on pidanud üle elama 5% lastest ning üle 4% on langenud väljapressimise või röövimise ohvriks. (Markina ja Šahverdov-Žarkovski, 2007).

Sotsiaalministeeriumi tellimusel valmis Eestis aastal 2007 uurimus Eesti noorte vägivallatõlgendustest, kus uuriti nii ohvriks langemist kui ka püüti aru saada, mida noor mõtleb nii vaimse kui ka füüsilise vägivalla all. Küsitluses osales 1815 eesti ja vene õppekeelega 7.-9. klassi õpilast. Uurimus viidi läbi kahe etapilisena aastatel 2005-2006.

Uurimusest tulenes, et poisid kasutavad valdavalt füüsilist vägivalda, kui vaadata vägivalda kui enesekehtestamise viisi, tüdrukud aga pigem vaimset vägivalda. Võib olla on see üheks põhjuseks, miks õpetajad ning sotsiaalpedagoogid arvavad, et poisse on lihtsam kasvatada kui tüdrukuid. Uurimuse läbiviijad leidsid lastepoolset kinnitust vaimse vägivaldala suurele levikule Eesti koolides ning ka seda, et õpetajad ei pööra vaimsele vägivaldala piisavalt tähelepanu. Küsitlusest selgus, et 15-20% respondentidest ei pidanud selliseid käitumisviise nagu ignoreerimine, togimine ja asjade rikkumine üldse vägivaldseks ning 5-10% vastanutest ei pidanud vägivaldseks käitumiseks kaklust, väljapressimist ja ähvardamist. Siinkohal saab paralleele tõmmata koolikiusamise osas eelnevalt kirjeldatud uurimusega Suurbritannias, just selles osas, et kiusamist on kogunud viimase aasta jooksul ligikaudu iga neljas õpilane. (Strömpl, Selg, Soo ja Šahverdov-Žarkovski, 2007)

2009. aasta ohvriuuringu uuriti noori (16-26-aastased) juba põhjalikumalt ning eraldi rühmana kui varasemate ohvriuurimuste raames. Tähelepanelikumalt uuriti noorte langemist vägivaldaturitegude ohvriks ning isiklike asjade vargusi. Uuringu põhjal võib kokkuvõtvalt öelda, et noored panevad toime rohkem õigusrikkumisi ning langevad ise ka rohkem ohvriteks kui vanemad inimesed. (Kuriteoohvrite ... , 2010).

1.8. Kaagvere Erikool

Kaagvere Erikool on kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste kool, kus kesksel kohal on õpilane ja tema erinevad vajadused ning võimed. Õpilase arengu igakülgseks toetamiseks on vajalikud erinevate osapoolte – haridusvaldkonna, sotsiaalvaldkonna ning tervishoiuvaldkonna – koostöö, mida rakendatakse koordineeritult, selgete vastuste ja ülesannete jaotusega, toetades õpilase personaalset arengut positiivses suunas. (Kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste koolide kontseptuaalsed alused, ministri 19.12. 2008 käskkirjaga 1570)

Vastavalt Kaagvere Erikooli põhimäärusele on kooli tegevuse eesmärgiks olla kasvatusliku rõhuasetusega põhikool, kus on loodud õpilasele eakohased ja individuaalsed võimalused haridustee jätkamiseks, tervise, heaolu ja turvalisuse toetamiseks ning resotsialiseerimiseks ühiskonda. Kooli ülesanne on olla kool-kompetentsikeskus õpilastele, lapsevanematele, pedagoogidele ja koostööpartneritele, et toetada õppijate arengut isiksuse, töö- ja

ühiskonnaelus vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute ning valmisolekute kujundamiseks. (Kaagvere Erikooli põhimäärus, 30.09.2011)

2. UURIMUSLIK OSA

Kuna töö autor puutub oma ametis Kaagvere Erikoolis igapäevaselt kokku vägivaldse käitumisega, on tal tekkinud sügavam huvi vägivallajuhtumite, nende sageduse ja võimalike põhjuste vastu. Autor langetas valiku töö teema kasuks kuna Kaagvere Erikoolis viktimisatsiooni olukorrast ülevaate saamine võimaldab tõsta kasvatustöö efektiivsuse taset ja see tagaks turvalisema keskkonna erikooli õpilaste ja töötajate jaoks. Võimaluse korral on uurimusest saadud tulemuste põhjal võimalik välja pakkuda lahendusi kuriteoohvriks sattumise riski vähendamiseks Kaagvere Erikoolis.

Käesoleva lõputöö uurimuses analüüsitakse Kaagvere Erikooli tütarlaste viktimisatsiooni ja sellega seonduvat. Autorile teadaolevalt ei ole Kaagvere Erikoolis antud teemat varem uuritud. Sellest tulenevalt on autor püstitanud eesmärgi uurida tütarlaste viktimisatsiooni Kaagvere Erikoolis, täpsemalt millist liiki ohvristumist kõnealuse kooli õpilaste seas esineb. Töö autor on püstitanud järgmised uurimusküsimused:

1. Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga?
2. Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga, millest kooli töötajad pole teadlikud?
3. Millist liiki viktimisatsiooni esineb Kaagvere Erikooli õpilaste seas?

Esimese uurimusküsimuse eesmärgiks on selgitada välja, kuivõrd esineb erikoolis viktimisatsiooni. Teise uurimusküsimuse puhul uuritakse, kuivõrd esineb latentset kuritegevust erikoolis. See teave oleks tagasisideks erikooli töötajatele. Kolmanda uurimusküsimuse eesmärgiks on selgitada välja koolis esineva viktimisatsiooni liigid.

Uurimusest saadav info võimaldab erikooli töötajatel tõsta oma teadlikkust kuriteoohvriks langemise osas ning aitab motiveerida töötajatel kasutusele võtta meetmeid õpilastevahelise kuritegude avastamiseks, vähendamiseks ja ärahoidmiseks.

2.1. Uurimuse metoodika, korraldamine ja valim

Töös kasutatakse kahte meetodit: ankeetküsitlust ja dokumendianalüüsi. Küsitluse läbiviimiseks koostas autor ankeedi (Lisa 1), mis hõlmas võimalikult erinevaid viktimisatsiooni liike. Ankeet koosnes 20 küsimusest, millest 3 küsimust olid suunatud tütarlaste taustinformatsiooni kohta ning ülejäänud 17 küsimust viktimisatsiooni kohta. Valdavas osas olid küsimused kinniste vastustega. Kuna kõiki vastusevariante ei osanud autor ette näha, kasutati neljas küsimuses struktureeritud ja avatud küsimuse kombinatsiooni. Kaagvere Erikoolis toimub õppetöö kahes keeles, seega on ankeet nii eesti kui ka vene keeles.

Töö autor otsustas ankeedi kasuks kuna see jätab vastaja anonüümseks. See on eriti oluline, arvestades et tegu on teismeealiste tüdrukute ja nende kohta käivate isiklike küsimustega. Lisaks toovad Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2005:182) ankeedi eelistena veel välja asjaolud, et selle abil on võimalik koguda suurel hulgal andmeid paljude inimeste käest. Lisaks on see meetod tõhus kuna säästab uurija aega ja vaeva, sest andmeid saab kiiresti talletada ja analüüsida.

Samas on igal meetodil omad puudused. Hirsjärvi jt (2005:182) toovad ankeetküsitluse üheks puuduseks välja selle, et pole võimalik kontrollida, kui keskendunult vastajad uurimusse suhtuvad. Samuti on raske avastada küsimuste valesti mõistmist. Veel üheks puuduseks võib olla vastamata jäänud küsimuste suur hulk. Nende puuduste vähendamiseks pidas autor vajalikuks viibida ankeetide täitmise juures, et vajadusel täpsustavatele küsimustele vastata.

Uurimus viidi läbi 2012. aasta märtsi kuus direktori loal Kaagvere Erikoolis. Ühel vastajal kulus ankeedi täitmiseks umbes 15 minutit.

Dokumendianalüüsi käigus võrreldi uurimuses esile kerkinud tulemusi õpilaste toimikutes kajastatud andmetega. Toimikutes on ära märgitud ainult need ründed, mis on fikseeritud ka politsei poolt. Autor valis lisaks küsitlusele ka dokumendianalüüsi, et mõlema andmekogumismeetodi tulemuste kõrvutamisel selgitada välja, kui palju on viktimisatsiooni juhtumeid registreeritud ametnike poolt ja kui palju neid tegelikult on olnud (vähemalt tüdrukute sõnade järgi).

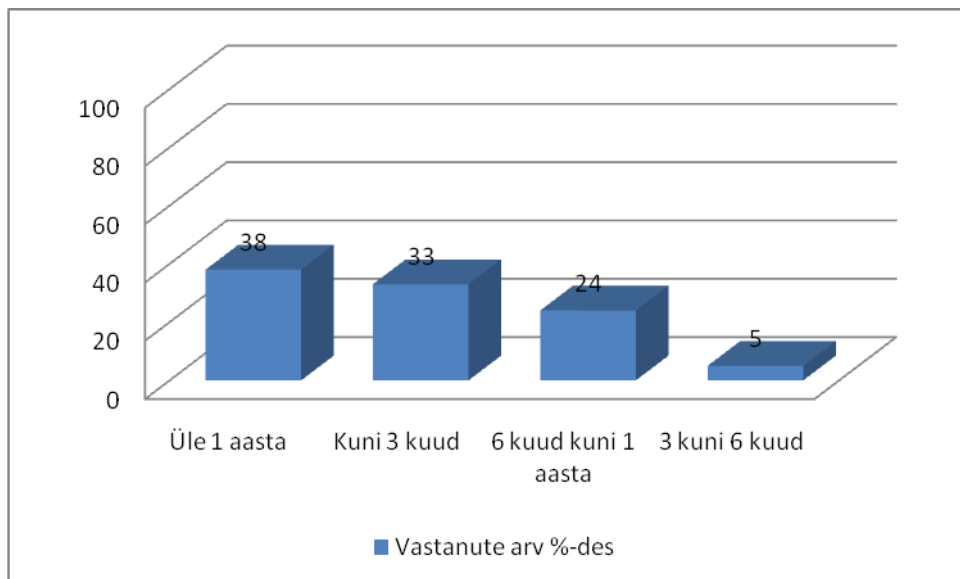
Nii ankeedi kui ka dokumendianalüüsi puhul oli analüüsi ühikuks viktimisatsiooni liik.

Kaagvere Erikooli nimekirjas oli küsitluse läbiviimise ajal 29 tütarlast, kellest uurimuse ajal viibis kaks kinnipidamisasutuses, üks vabanes sealt äsja, kolm olid koolist omavoliliselt

lahkunud, üks õpilane keeldus ankeeti täitmast ning üks õpilane viibis kodukülastusel. Seega õnnestus küsitleda 21 Kaagvere Erikooli õpilast.

2.2. Tulemused ja järeldused

Küsimustikule vastas 21 Kaagvere Erikooli õpilast, kelle vanusevahemik jäi 13.-17. eluaasta vahele. Vastanute keskmine vanus uurimuse ajal oli 14,9 aastat. 21 vastanust oli 86% eestlased ning 14% vene rahvusest õpilased. Üle kolmandiku küsimustikule vastanutest olid viibinud erikoolis üle aasta ning neile järgnesid sageduselt need õpilased, kes olid erikoolis viibinud kuni 3 kuud. Vastanute viibitud ajast Kaagvere Erikoolis annab ülevaate joonis 1.

Joonis 1. Kaagvere Erikoolis viibitud aeg vastanute lõikes

Ülevaate küsimustikule vastanud Kaagvere Erikooli õpilaste karakteristikutest annab Lisa 2.

Edasine tulemuste interpreteerimine toimub püstitatud uurimusküsimuste raames.

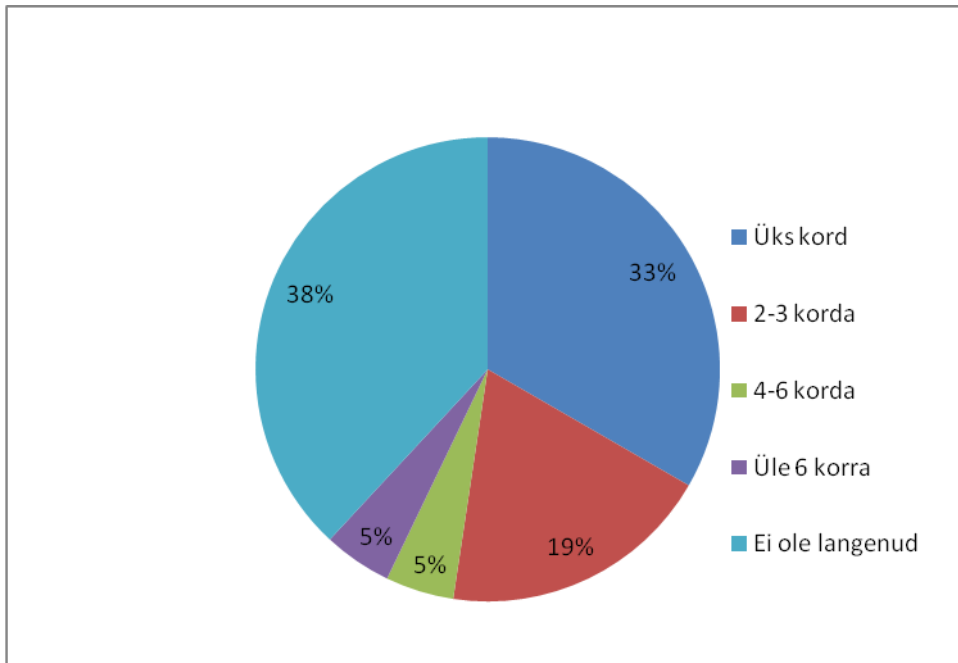
Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutud viktimisatsiooniga?

Tulemustest selgub, et kuriteoohvriks on oma elu jooksul langenud 76% vastanutest. Ülejäänud vastanud ei ole enda sõnul kunagi kuriteo ohvriks langenud.

Küsimusele, mis käsitles Kaagvere Erikoolis ohvriks langemist, vastas 62% vastanutest, et nad on langenud erikoolis ohvriks ning 38% vastanutest, et pole langenud. Sellest 62 %-st on

koolis üks kord ohvriks langenud 33%, 2-3 korda 19% ning 4-6 korda 5% vastanutest. Üle 6 korra on Kaagvere Erikoolis enda sõnul ohvriks langenud 5% vastanutest. Ülevaate Kaagvere Erikoolis ohvriks langenud kordade arvu jaotusest vastanute lõikes annab joonis 2.

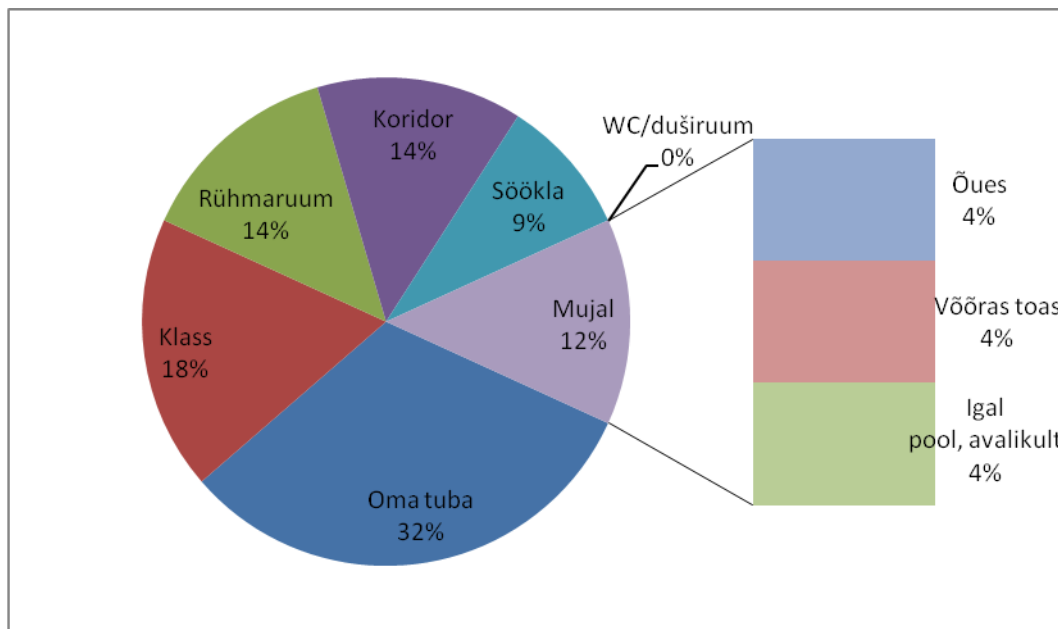
Joonis 2. Kaagvere Erikoolis ohvriks langemise kordade jaotus

Vastanute suur ohvriks langemise protsent võib mõneti üllatada, kuid arvestades õpilaste sotsiaalset tausta, sh peresid, kust nad pärit on ning ka nende enda antisotsiaalset käitumist, oli tulemus aimatav. Paljud õpilased on kodudes puutunud kokku perevägivalle või seksuaalse ahistamisega. Samas suunatakse Kaagvere Erikooli õppima sellised lapsed, kes hoiavad koolikohustuse täitmisest kõrvale ning selle asemel, et koolis olla, veedavad nad aega hulkudes, millega kaasneb aga suurem tõenäosus langeda kuriteo ohvriks. Tütarlaste suurt osakaalu ohvriks sattumisel aitab selgitada ka Hentigi (1948:404-438, ref Meadows 2004:18-20) teooria, mille põhjal langevad ohvriks just noored kuna nad on viktimisatsioonile aldis oma ebaküpsuse või haavatavuse tõttu ning naissoost isikud kuna nad on haavatavad näiteks just seksuaalsetele kallaletungidele ning kuna neil on meestest vähem füüsilist jõudu.

Teisalt on murettekitav see, et 62% lastest on kuriteo ohvriks langenud Kaagvere Erikoolis. See on selgeks informatsiooniallikaks erikooli töötajatele, võtmaks kasutusele meetmeid kuriteoohvriks langemise riski vähendamiseks ning koolikeskkonna turvalisuse tõstmiseks.

Järgnevalt küsiti õpilaste käest, millises kooli ruumis on nende vastu toime pandud kuritegu sooritatud. Tegu oli kombineeritud küsimusega, kus oli lisatud ka avatud vastusevariant. Kõige sagedasemaks kohaks, kus vastanu langes kuriteoohvriks, oli tema enda tuba. Sellele koha tõi välja 32% vastanutest. Lisaks sellele tõi 18% vastanutest välja veel klassiruumi ning nii rühmaruum kui ka koridor olid mõlemad võrdselt välja toodud 14% vastanute seast. Ohvriks langemist toimub 9% vastanute sõnul ka kooli sööklas. Ükski vastanutest ei toonud välja, et nad oleks ohvriks langenud kas WC-s või duširuumis.

Avatud vastusevariandis tõid õpilased veel lisaks märgitud kohtadele välja võõra toa, kooli õue ning isegi vastusevariandi, et ohvriks langetakse igal pool avalikult. Ülevaate erinevatest kohtadest, kus Kaagvere Erikoolis on ohvriks langetatud, annab joonis 3.

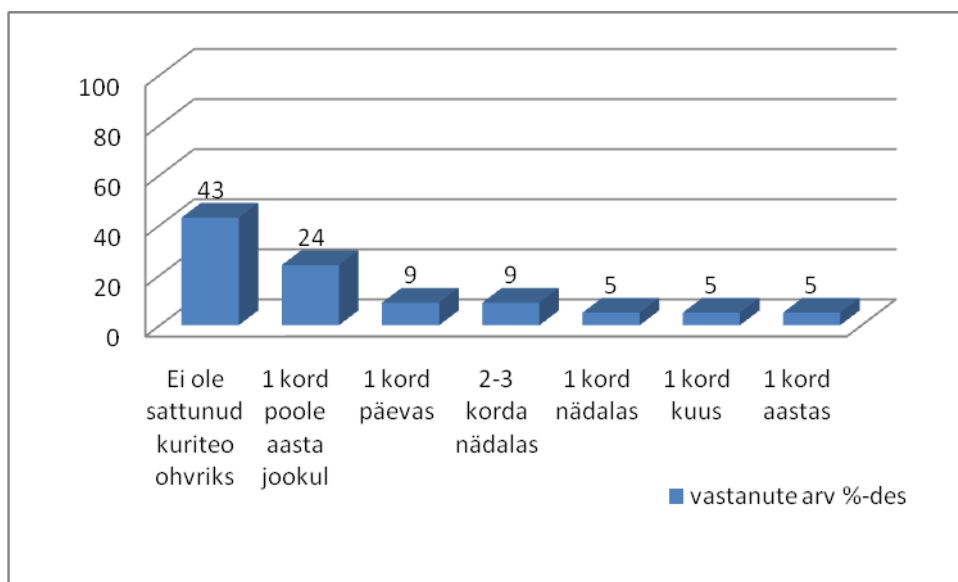
Joonis 3. Ohvriks langemise kohtade jaotus Kaagvere Erikoolis

Uurimusest selgunud tulemused on sarnased Sullivani ja tema kolleegide (2004:8-9; 11-12) poolt välja toodud paikadega, kus esineb kõige sagedamini koolikiusamist. Nimelt tõid eeltoodud autorid välja, et kõige sagedamini toimub kiusamine vahetundide ajal koridoris, tualettruumis, või kooliõues. Põhjus, miks just neis kohtades esineb palju kiusamist, seisneb asjaolus, et neis puudub koolipoolne järelevalve ning õpetajad ei tunne end selle eest vastutavatena. Ka töö autori uurimusest selgus, et ohvriks langemist võib esineda nii koridoris kui ka õues. Mõningaid erinevusi kahe uurimuse tulemustes võib selgitada asjaoluga, et Sullivani ja tema kolleegide poolt väljatoodud ülevaateuurimused põhinevad

üldhariduskoolidel, ent käesoleva töö autor viis oma uurimuse läbi erikoolis, kus kasvatustingimused on tavakoolist erinevad.

Tulemustest on näha, et kõige enam viktimisatsiooni toimub lapse enda toas, seejärel klassiruumis, koridoris ja rühmaruumis ning sööklas. Seda, et enamus rünnakuid ohvrite vastu toimub kas õpilaste enda tubades või klassis oli prognoositav, kuna nendes kohtades puudub videovalve ning õpilased veedavad füüsiliselt nendes paikades kõige rohkem aega. Kaagvere Erikoolis elavad õpilased kolme kuni neljakesi ühes toas ning kodukorraga on neil keelatud viibida võõras toas. Seega võib eeldada, et toas toime pandud ründed on teostatud eelkõige toakaaslaste poolt.

Küsimustikule vastanud pidi märkima kui tihti nad on langenud Kaagvere Erikoolis ohvriks. See küsimus hõlmas loomulikult ka vastusevarianti, mille puhul said vastanud märkida, et nad pole üldse erikoolis olles ohvriks langenud. Selle vastusevariandi kasuks otsustas 43% vastanutest. 24% vastanutest tõid välja, et nad on ohvriks langenud üks kord poole aasta jooksul ning 9%, et nad on ohvriks langenud üks kord päevas. 2-3 korda nädalas on ohvriks langenud samuti 9% vastanutest. Vastusevariant üks kord nädalas, üks kord kuus ning üks kord aastas oli välja toodud kõigi variantide puhul 5% vastanute poolt. Kokkuvõtlik ülevaade väljatoodud vastustest annab joonis 4.

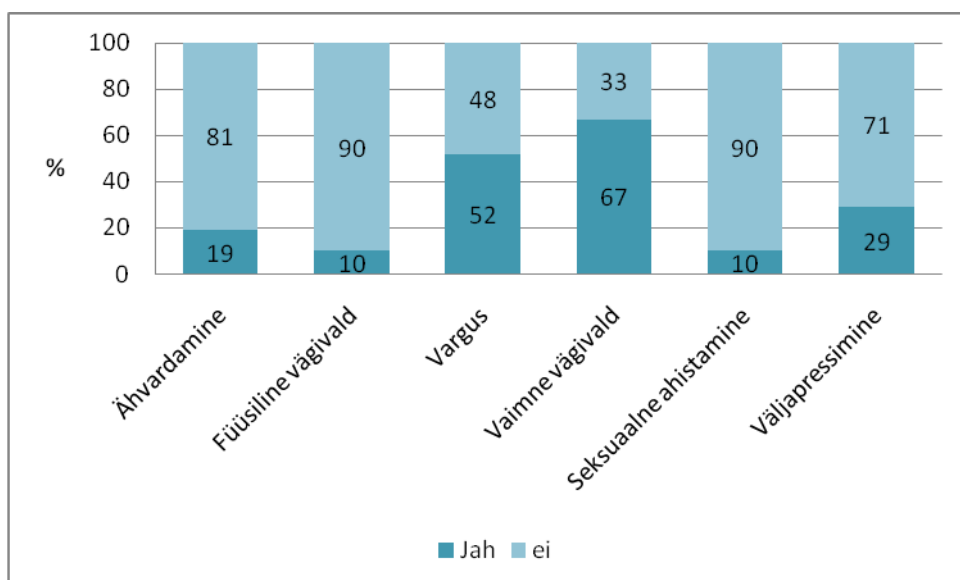
Joonis 4. Kuriteoohvriks langemise sagedus Kaagvere Erikoolis

Selgunud tulemused on üsna mõtlemapanevad, sest sellisel kujul on tegu liiga sagedasti toimuvate ohvriks langemistega, arvestades et Kaagvere Erikoolis on intensiivne järelvalve ning vähe on seda aega, mil õpilased viibivad omaette, ilma täiskasvanu juuresolekuta.

Üks võimalus ohvriks sattumise riski vähendamiseks on tõhustada järelvalvet neis kohtades, kus toimub rohkem viktimisatsiooni. Samas on see mõneti keeruline, sest õpilastele on vaja enda jaoks privaatsset kohta (nt oma tuba), kus ta tunneb end turvaliselt ja muust maailmast väljalülitatuna.

Millist liiki viktimisatsiooni esineb Kaagvere Erikooli õpilaste seas?

Kuriteoliikide kohta oli küsimustikus eraldi väljatoodud kuus täiendavat küsimust. Tulemustest selgub, et kõige enamlevinud kuriteoliik Kaagvere Erikoolis on vaimne vägivald (nt narrimine, alandamine, naeruvääristamine, ignoreerimine). Seda kuriteoliiki on enda sõnul kogunud 67% vastanutest. Sellele järgnes sageduselt (52% vastanutest) varguse ohvriks langemine. 29% vastanutelt on midagi väljapressitud (nt raha, riideid) ning 19% vastanutest on kokku puutunud ähvardamisega. Nende üksikküsimuste põhjal on füüsilist vägivalda tunda saanud 10% vastanutest ning sama protsent on langenud seksuaalse ahistamise ohvriks. Ülevaate üksikküsimustest kuriteo ohvriks sattumise kohta kuriteoliigiti kajastab joonis 5.

Joonis 5. Kuriteo ohvriks sattumine erinevate kuriteoliikide lõikes

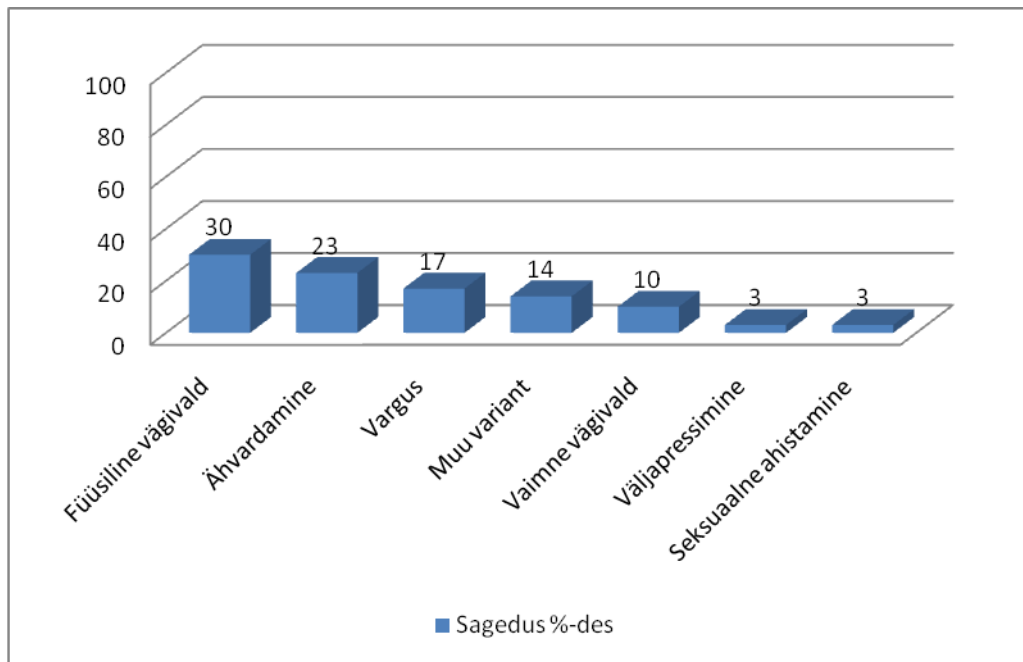
Vaimse vägivalda suur osakaal oli oodatav. Analoogne tulemus on selgunud ka Strömpli ja tema kolleegide (2007) uurimusest, milles leiti, et poisid kasutavad enesekehtestamisel valdavalt füüsilist vägivalda, tüdrukud aga pigem vaimset vägivalda. Mõlema uurimuse

tulemusel on selgunud, et vaimset vägivalda esineb nii tavakoolides kui ka erikoolides. Kuna Kaagvere Erikoolis õpivad koos ainult tüdrukud, siis on loogiline eeldada, et nende omavahelistest suhetes tekib konkurents, mistõttu nad üritavad kehtestada oma võimu. Seda üritavad nad teha aga vaimse vägivalla abil. Paraku on vaimse vägivalla märkamine kooli personalile üsnagi komplitseeritud ülesanne ning mõnigi kord on õpetajal lihtsam probleemi eirata kui seda oma lahendatavaks ülesandeks võtta.

Tulemuste jaotus on üsnagi ootuspärane, võrreldes neid ka Markina ja Šahverdov-Žarkovski (2007) poolt 2006. aastal läbiviidud uurimusega Eesti alaealiste hälbivast käitumisest. Ka eelnimetatud uurimuse puhul selgus, et 2600 anketeeritavast tavakooli õpilasest olid peaaegu veerand langenud koolivägivalla ohvriks, isiklike asju oli varastatud 19% lastel, kallaletungi on pidanud üle elama 5% lastest ning üle 4% on langenud väljapressimise või röövimise ohvriks. Seega on nii tavakoolide kui ka erikooli õpilased langenud varguse, füüsilise vägivalla ning väljapressimise ohvriks.

Ilmselt õpivad erikoolis ühed eesti probleemsemad õpilased ning seal esineb rohkem vägivalda ja korrarikumisi kui tavakoolis. Paraku näitab kahe uurimuse tulemuste võrdlemine, et ka tavakooli õpilased ei ole sellistest probleemidest vabad, kuigi need võivad eeldatavasti olla mõnevõrra leebemad kui erikoolis.

Küsimusest kuriteoliikide kohta, kus vastajad said märkida ühe küsimuse raames mitu varianti, selgus, et kõige levinumaks kuriteoliigiks Kaagvere Erikoolis on füüsiline vägivald. Selle liigi tõi välja 30% vastanutest. Sellele järgnes pingereas ähvardamine (23% vastanutest) ning vargus (17% vastanutest). Vaimset vägivalda on erikoolis tunda saanud 10% vastanutest. Kõige vähem on langetud väljapressimise ning seksuaalse ahistamise ohvriks. Täpsema ülevaate kuriteoliikide jaotusest ohvriks sattumisel annab joonis 6.

Joonis 6. Kuriteoliikide jaotus üksikküsimuse puhul

Avatud küsimuses tõid vastanud muu variandi all välja nii vaimse kiusamise (nt solvamine, halvustamine, mõnitamine) kui ka füüsilise kiusamise (nt asjade pähe kallamine). Kuigi need kaks varianti oli küsimustikus selle küsimuse puhul olemas, võib eeldada, et vastajad soovisid konkreetsemalt välja tuua, mida nad on erikoolis täpsemalt kogenud.

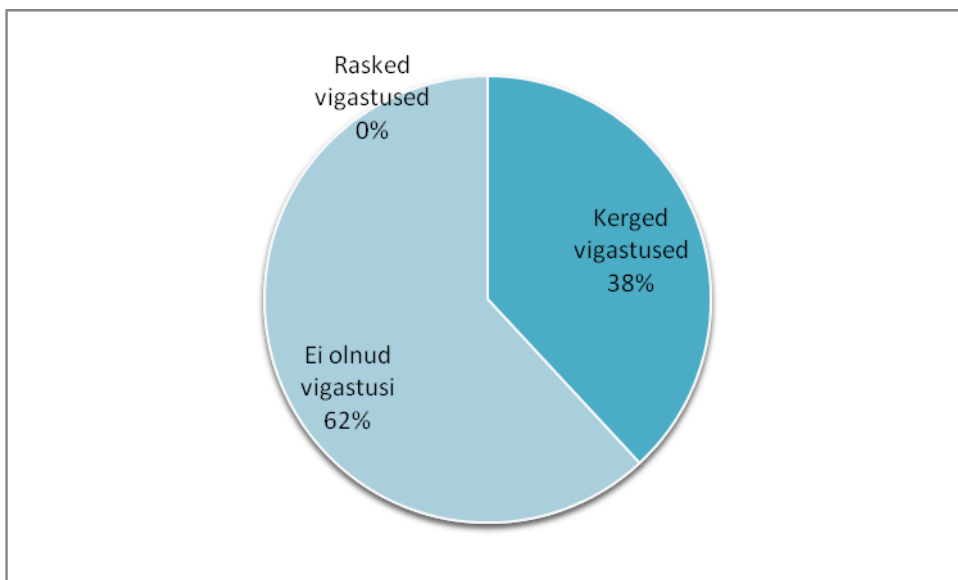
Üks põhjus, miks esineb erikoolis füüsilist vägivalda, võib peituda selles, et erikooli õpilased on varasemalt rohkem kokku puutunud füüsilise vägivallaga. Paraku pärinevad paljud õpilased perekondadest, kus esineb palju sotsiaalseid probleeme ning kes ei tule normaalse eluga toime. Samuti mõjutab õpilaste käitumist ka kodus valitsev õhkkond. Kui peresisest on harjutud lahendama probleeme vägivallaga, siis võtab laps selle käitumise üle ning lahendab ka oma probleeme vägivallaga. Seega on äärmiselt oluline anda õpilastele head eeskujud, kuidas saab ja peaks konfliktsituatsioone lahendama.

Füüsilise vägivalla esinemist aitab selgitada ka Meadowsi (2004:149-153) välja toodud faktorid, mis viivad vägivalla ning ohvristumiseni. Nimelt viivad selle kohaselt vägivallani iseloomu riskid ehk sündimisega kaasnevad hälbed, mida laps ei suuda ise kontrollida ning mis omakorda väljenduvad impulsiivses agressioonis. Ka laste enda avatus vägivallale ja ohvristumisele tõstab vägivalla taset. See tähendab, et noorte avatus sattuda kuriteo ohvriks seostub kuriteo sooritamise ja ehk pärast kuriteo ohvriks langemist suureneb tõenäosus ise

kuritegu sooritada. Seega võib laste enda agressiivsus ning varasem vägivallakogemus mõjutada füüsiliste rünnete arvukust erikoolis.

Joonistel 5 ja 6 väljatoodud informatsioonis on mõningane ebakõla Kaagvere Erikoolis enimlevinud kuriteoliikide kohta, mis võib olla tingitud metoodika erisustest. Samas peab autor joonisel 5 välja toodud kuriteoliikide jaotust esileküündivamaks ja informatsiooni täpsemaks, mistõttu on see jaotus võetud erikoolis levinud kuriteoliikide pingerea aluseks.

Kuriteo ohvriks sattumisega kaasnevad nii füüsilised kui ka psüühilised tagajärjed. Üle poolte vastanutest (62 %) tõi välja, et ohvriks langemisega ei ole neil tekkinud vigastusi. Ülejäänud 38% vastanutest tõi välja, et neil on tekkinud kergeid vigastusi (nt kriimuseid ja sinikaid). Tulemustest selgus positiivne fakt, et erikoolis ohvriks langemisega ei ole kaasnenum raskeid füüsilisi vigastusi (nt luumurde, haavasid). Kokkuvõtlik teave füüsilistest tagajärjedest on esitatud joonisel 7.

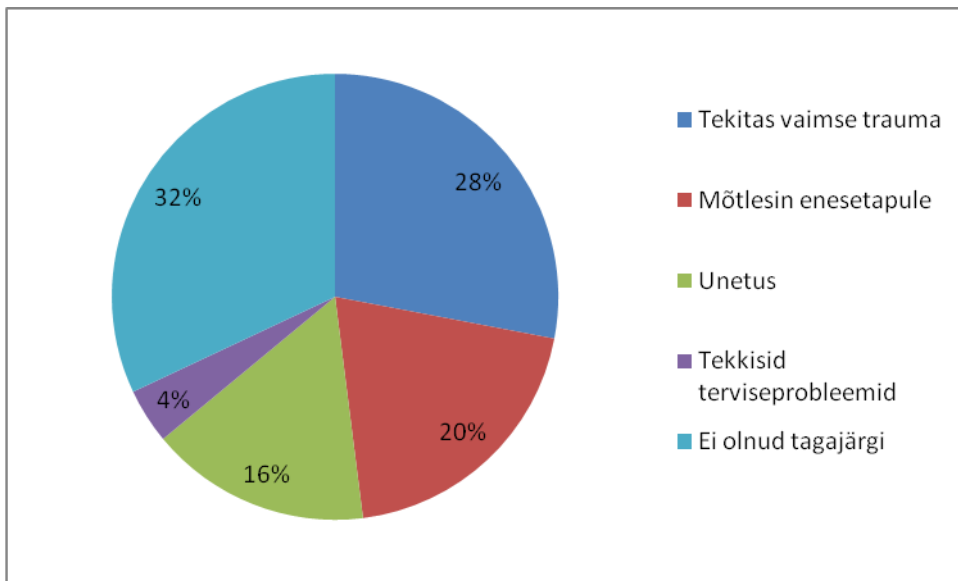

Joonis 7. Füüsilised vigastused kuriteoohvriks langemisel

Kergeite vigastuste ülekaalukas esinemine on omavahel seoses ka füüsilise vägivalla esinemisega erikoolis. Suure tõenäosusega kaasnevad füüsilise vägivalla korral ka kergemad kehalised vigastused.

Üks võimalus selle probleemi lahendamiseks on töötajate enda valvsus, märkamaks lastevahelisi probleeme enne kui need jõuavad füüsilise konfliktini. See eeldab aga erikooli töötajate valvsust probleemide märkamisel ning vahetut sekkumist füüsiliste vigastuste vältimiseks. Paraku ei ole see aga alati võimalik, sest töötajad ei viibi iga hetk õpilaste kõrval.

Enimlevinud psüühiliseks tagajärjeks kuriteoohvriks langemisel on vaimse trauma tekkimine (nt teatud kartuse tunde tekkimine). Hirmuäratavalt suur osakaal, 20%, on neid vastanuid, kellele tekkisid ohvriks langemisega enesetapumõtted. 16% vastanutest on kannatanud unetuse all ning 4% vastanutest tekkisid terviseprobleemid. Ligikaudu kolmandik vastanutest (32%) ei ole enda sõnul ohvriks langedes tundnud psüühilisi tagajärgi. Ülevaade psüühiliste tagajärgede jaotusest ohvriks langemisel on esitatud joonisel 8.

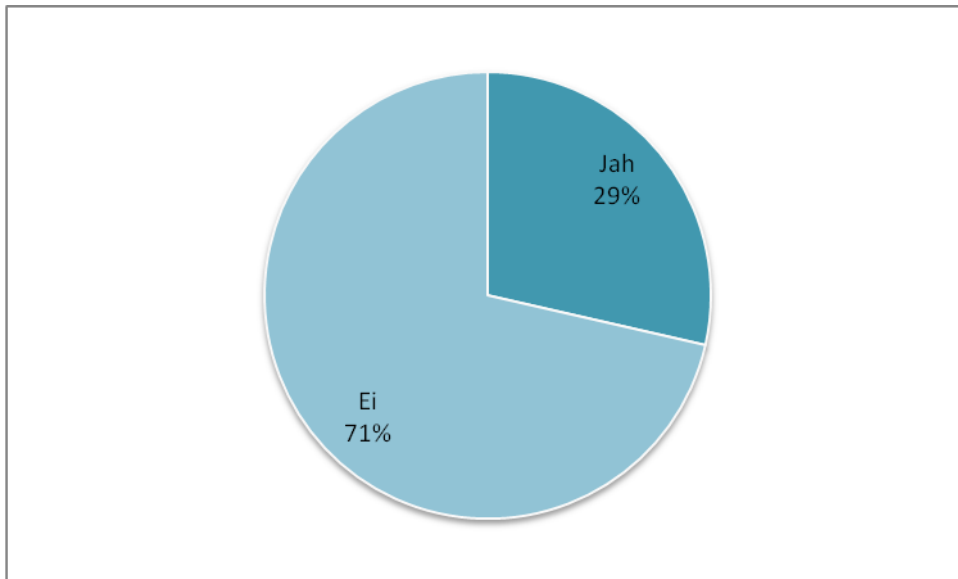

Joonis 8. Psüühilised tagajärjed kuriteoohvriks langemisel

Psüühilise traumaga tegelemine on tõsine probleem nii ohvrile kui ka tema abistajatele või siis erikooli töötajatele, sest ohvriks langemisel kaasnevad nii käitumuslikud kui ka psüühilised muutused, mille lahendamiseks on vaja professionaalide abi. Vastasel korral võivad ohvrit edasises elus kummitama jääda sarnased situatsioonid, mis ohvriks langemise puhulgi ning inimene ei saa elada enam täisväärtuslikku elu.

Üle neljandiku vastanutest on enda sõnul kokku puutunud ka sekundaarse viktimisatsiooniga ehk nad tunnistavad, et nad on Kaagvere Erikoolis ohvriks langedes tundnud alandusi või ebameeldivusi õigussüsteemi või kooli töötajate poolt. Suurem osa vastanutest pole selle probleemiga kokku puutunud. Täpsema jaotuse sekundaarse viktimisatsiooni kohta annab joonis 9.

Joonis 9. Sekundaarse viktimisatsiooni osakaal Kaagvere Erikoolis

Sekundaarse viktimisatsiooni osakaal on üllatavalt suur, mistõttu on see lahendustvajav probleem nii erikooli kui ka õigussüsteemi töötajatele. Paraku on selline osakaal mõneti mõistetav, sest nagu nendib Traat (2010) tuleneb sekundaarne viktimisatsioon eelkõige asjaolust, et õigussüsteem on suunatud pigem kurjategijale ja see ei arvesta ohvri tunnete ega vajadusega ning kaasa ei aita ka ühiskonna sageli halvustav suhtumine ohvritesse.

Avatud vastusevariandis väljatoodud vastused kategoriseerisid vaimse vägivalla (nt solvamise, ebaviisakuste kasutamine), füüsilise vägivalla (nt füüsiline kallaletung) ja ähvardamise (nt lubatud midagi füüsilist karistuseks teha) alla. Ohvriks langemine on oma olemuselt juba delikaatne probleem ning ka sellega kokkupuutuvate isikute puudulikud teadmised selles valdkonnas võivad tahtmatult tuua ohvrile ebameeldivusi või alandusi (näiteks parastamine „et Said, mis tahtsid” või „Sa ise küsisid seda” vms). Et seda vältida, tuleks veelgi tõsta erikooli töötajate teadlikkust konfliktsituatsioonide lahendamisest, ohvrile abi osutamisest ning ka objektiivsete otsuste langetamisest olukorra lahendamiseks.

Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga, millest kooli töötajad pole teadlikud?

Vastanutelt uuriti, juhul kui nad on sattunud Kaagvere Erikoolis kuriteo ohvriks, kas nad sellisel juhul informeerisid sellest ka erikooli töötajaid. Sellele küsimusele vastas 18 õpilast, kolm õpilast jättis küsimusele vastamata. Kolme õpilase puudulikud vastused võib selgitada asjaoluga, et küsimuse vastusevariandid ei olnud täielikud. Seal oleks pidanud veel lisaks *jah* ja *ei* variandile olema ka variant *ei ole langenud kuriteoohvriks Kaagvere Erikoolis*. Kuna aga

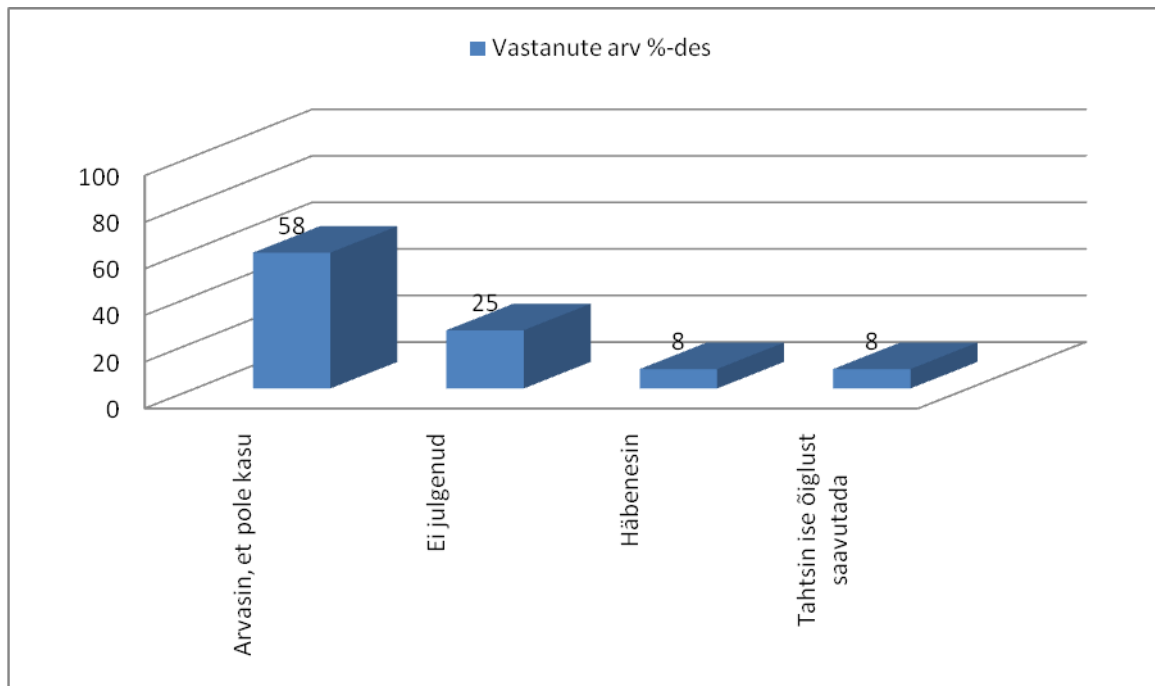
eelmiste vastuste põhjal oli võimalik välja selgitada, et need kolm õpilast ei olnud langenud erikoolis kuriteo ohvriks, arvatati selle küsimuse puhul statistilised näitajad küsimusele vastanute arvu põhjal.

Tulemustest selgub, et 67% kuriteo ohvriks langenutest teatas sellest erikooli töötajaid, ent 33% ei teatanud. See tähendab, et ligi kolmandik ohvreid ei teata ohvrustumisest erikooli töötajatele, mistõttu võib eeldada, et töötajad ei ole teadlikud kõikidest intsidentidest, mis hõlmavad ohvriks langemist.

Samas ei pruugi need näitajad veel tähendada, et erikooli töötajad nendest intsidentidest teadlikud ei ole. Tegemist on vaid faktiga, et erikooli õpilased ei teavita kooli töötajaid sellest. Siiski on 33% omajagu suur protsent, mis tähendab, et kõik konfliktid ei pruugi jõuda erikooli töötajateni.

Dokumendianalüüsi käigus võrreldi uurimuses esile kerkinud tulemusi õpilaste toimikutes kajastatud andmetega. Toimikutes on ära märgitud ainult need ründed, mis on fikseeritud ka politsei poolt. Seega on toimikutes need ründed, mis on olnud tõsisemate tagajärgedega (nt nähtavad kehavigastused, verejooksud, mida on võimalik fikseerida erakorralise meditsiini osakonnas jms) ning mis on vajanud politseipoolset sekkumist. Õpilaste toimikuid analüüsid selgus, et kaks õpilast (10% vastanutest) on langenud füüsilise vägivalla ohvriks. Neist üks on langenud füüsilise vägivalla ohvriks kaks korda, teine õpilane ühe korra. Siit saab teha järelduse, et tõsiste tagajärgedega füüsilisi ründeid esineb erikoolis väga harva. Enamik vastanute poolt välja toodud füüsilised ründed ei olnud seega tõsiste tagajärgedega.

Põhjuseid, miks erikooli töötajatele ei teavitatud ohvriks langemisest, on mitmeid. Pingereas esimesel kohal on põhjendus, kus ohver arvab, et sellest pole kasu. Selliselt vastas 58% vastanutest. Ohvrustumisest ei julgenud teavitada 25% vastanutest. 8% vastanutest häbenes sellest teavitada ning osad vastanud tahtsid ise õiglust jalule seada. Ülevaate ohvrustumisest mitteinformeerimise põhjustest annab joonis 10.

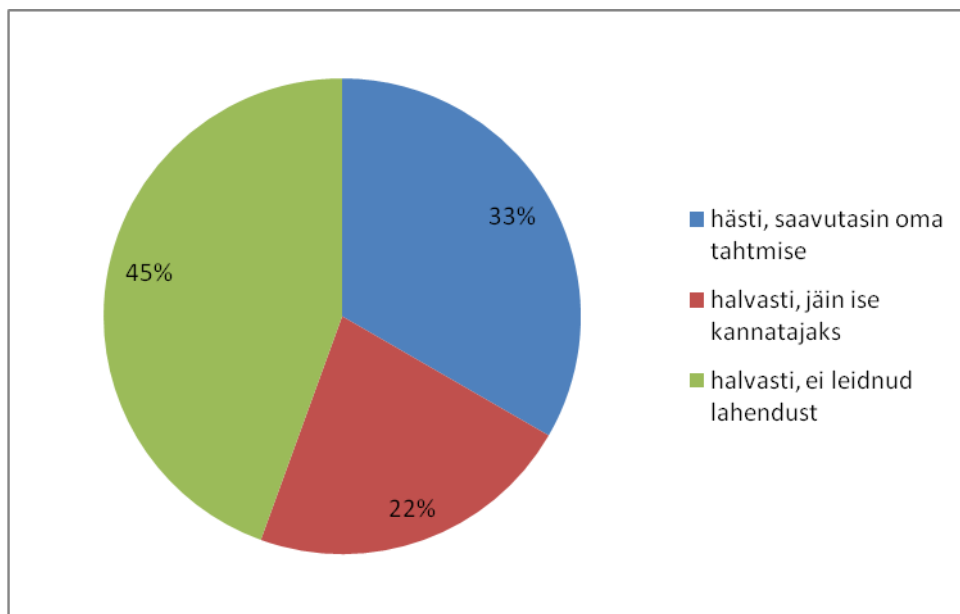

Joonis 10. Kuriteo ohvriks langemise mitteinformeerimise põhjused

Üsnagi kahetsusväärne aspekt, mis tulemustest esile kerkib, on see, et ohvid tunnevad, et erikooli töõtjate teavitamisest ei ole kasu või et nad lihtsalt ei julge sellest rääkida. Probleemist mitterääkimine ei lahenda olukorda, vastupidi, see võib seda hoopis süvendada, sest siis teab süüdlane, et ohver on nõrk ja ta ei avalda vastupanu. See viib aga omakorda olukorra korduvuseni. Sellist olukorda iseloomustab kiusamise kolm iseloomulikku joont: 1) reeglina ohver ei provotseeri kiusamiskäitumist; 2) kiusamine on korduv ning 3) kiusaja on või teda tajutakse ohvrast tugevamana (Kõiv, 2003:9). Seega tuleks probleemist alati teavitada, et võimalikud üleastuvad käitumised juba varakult või ennetavalt maha suruda.

Kindlasti ei ole lahendus ka iseseisev õigluse jalule seadmine. See süvendab vaid osapoolte hälbivat käitumist ega lahenda olukorda.

Õpilased, kes informeerisid erikooli töõtjaid ohvriks langemisest, tõid välja erinevaid vastuseid olukorra lahenumisest. Peaaegu pooled vastanuteist tõid välja, et isegi kui nad teavitasid erikooli töõtjaid ohvriks langemisest, lõppes see nende jaoks halvasti kuna olukorrale ei leitud lahendust. 33% jaoks lõppes olukord hästi kuna nad saavutasid teavitamisega oma eesmärgi. 22% vastanuteist aga tõdes, et erikooli töõtjate informeerimine lõppes neile pigem halvasti, sest nad jäid ise kannatajaks. Detailse ülevaate olukordade lahenumisest annab joonis 11.

Joonis 11. Kaagvere Erikooli töötajate informeerimisel olukordade lahenumise jaotused

Need andmed võivad esialgu tunduda üllatavad, kuid samas püüab autor järgnevalt leida põhjuseid, miks ei leita laste probleemidele sageli lahendust. Negatiivse tulemusega lõppenud teatamiste suur osakaal võib tuleneda asjaolust, et paljud õpilased on Kaagvere Erikoolis langenud kuriteo ohvriks rohkem kui üks kord. Ning üldiselt on nii, et halvad kogemused jäävad paremini meelde kui head ning seetõttu võib olla on vastanu esile toonud just selle korra kui lahendust ei leitud. Samas võib see halvasti lõppenud kord olla ka erinevatest kordadest just viimane, mis on selgesti meeles ning mis rõhub veel hinge.

Arvestades eelnevalt väljatoodud tulemusi, nendib autor, et erikoolis esineb ohvriks langemise juhtumeid, millest kooli töötajad ei ole teadlikud.

KOKKUVÕTE

Töö põhieesmärgiks oli uurida tütarlaste viktimisatsiooni Kaagvere Erikoolis. Autor leiab, et püstitatud eesmärk sai uurimuses täidetud ning uurimisküsimused vastused.

Uurimuses osalesid 21 Kaagvere Erikooli õpilast. Andmekogumismeetodina kasutati ankeetküsitlust ning dokumendianalüüsi. Töös püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga?
2. Kuivõrd on Kaagvere Erikooli õpilased kokku puutunud viktimisatsiooniga, millest kooli töötajad pole teadlikud?
3. Millist liiki viktimisatsiooni esineb Kaagvere Erikooli õpilaste seas?

Tulemustest selgus, et enda sõnul on kuriteo ohvriks langenud 76% vastanutest ning Kaagvere Erikoolis on ohvriks langenud 62% vastanutest. 24% vastanutest tõid välja, et nad on Kaagvere Erikoolis ohvriks langenud üks kord poole aasta jooksul ning 9%, et nad on ohvriks langenud üks kord päevas. 2-3 korda nädalas on ohvriks langenud samuti 9% vastanutest.

Samuti selgus, et 33% Kaagvere Erikoolis ohvriks langenutest ei teatanud sellest erikooli töötajatele. Mitteteatamise põhjustena tõid 58% vastanutest välja, et sellest ei ole kasu, 25% vastanutest lihtsalt ei julgenud oma ohvriks langemisest teatada, 8% vastanutest häbenesid seda ning sama osakaal vastanuid tõi välja, et nad tahtsid ise õiglust jalule seada.

Kõige enam on Kaagvere Erikoolis langetud vaimse vägivalla ohvriks (67% vastanutest). Sellele järgnes pingereas vargus (52% vastanutest) ning väljapressimine (29% vastanutest). 19% vastanutest on enda sõnul langenud ähvardamise ohvriks ning nii füüsilise vägivalla kui ka seksuaalse ahistamisega on kokku puutunud võrdselt 10% vastanutest.

29% vastanutest tõi välja, et nad on Kaagvere Erikoolis kokku puutunud sekundaarse viktimisatsiooniga ehk nad tõdevad, et nad on Kaagvere Erikoolis ohvriks langedes tundnud alandusi või ebameeldivusi õigussüsteemi töötajate või kooli töötajate poolt.

Lõputöö tulemustest selgub, et Kaagvere Erikoolis esineb üsnagi kõrgel määral viktimisatsiooni. Tulemused on informatiivsed, andmaks teavet, et olukorra parendamiseks tuleks kasutusele võtta meetmeid õpilastevahelise kuritegude avastamiseks, vähendamiseks ja ärahoidmiseks.

Uurimuse käigus jõudis autor järelduseni, et vaatamata erikoolis õppivate tütarlaste taustale ning nende käitumisele, on oluline tagada neile erikoolis turvaline keskkond, mis aitaks võimalikult efektiivselt jätkata haridusteed ning resotsialiseerimist ühiskonda. Kaagvere Erikoolis õpivad küll antisotsiaalne käitumisega noored, kuid see ei tähenda, et väärkohtlemine võiks saata neid terve elu.

Töö tulemusi on võimalik rakendada Kaagvere Erikooli kasvatustöö efektiivsuse suurendamiseks. Välja pakutud lahendusi on võimalik kasutada kuriteoohvriks sattumise riski vähendamiseks Kaagvere Erikoolis. Lisaks võimaldab uurimusest saadav info erikooli töötajatel tõsta oma teadlikkust kuriteoohvriks langemise osas.

SUMMARY

This study is written in Estonian and consists of 52 pages. The purpose of the study was to investigate victimisation at Kaagvere Special School. This thesis comprises of two chapters. First one gives an overview of the theoretical framework of the study and the other one describes the methodology used in the study and it also includes the interpretation of the results. A questionnaire and a document analysis were used as a data collection method. The questionnaire consisted of 20 questions, from which most of them were closed-ended questions. 21 students from Kaagvere Special School participated in the study and it was conducted in March of 2012. The author posed three research questions: 1) to what extent have students of Kaagvere Special School experienced victimisation? 2) to what extent have students of Kaagvere Special School experienced victimisation that special school workers are not aware of? 3) what type of victimisation occurs among students at Kaagvere Special School? Results indicate that 76% of the participants have been victimised at some point in their life and 62% of the participants have been victimised at Kaagvere Special School. The most frequent places at Kaagvere Special School where victimisation occurs, are students' own room and classroom. 24% of the participants have been victimised once in a six months and 9% of participants have been victimised every day. Same percentage participants have been victimised 2-3 times a week. Results also indicate that 33% of the participants have not reported special school workers about their victimisation, which allows assume that some extent of latent victimisation may occur at Kaagvere Special School. The most frequent type of crime at Kaagvere Special School is mental violence (67% of respondents), followed by theft (52%), blackmailing (29%) and threatening (19%). 29% of respondents have experienced secondary victimisation at Kaagvere Special School.

Results of this study can be used to improve the effectiveness of the rehabilitation at Kaagvere Special School.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ahven, A. 2008. The new Estonian national victimisation survey – objectives and needs of knowledge. Raamatus „Victimisation surveys in comparative perspective: papers for Stockholm criminology symposium 2007” (Toim. K. Aromaa ja M. Heiskanen). (lk 78-84). Helsinki Hakapaino Oy

Bachmann, T. ja Maruste, R. 2008. Psühholoogia laused. Tallinn Kirjastus Ilo

Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. 1985. United Nations kodulehelt <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> välja otsitud 04.04.2012.

Goodey, J. 2005. Victims and Victimology: Research, Policy and Practice. Harlow: Pearson Education Ltd.

Haldre, L. 1997. Koolikohanemine ja koolivägivald. Raamatus „Laste väärkohtlemine” (Toim. D. Kutsar). (lk 134-144). Tartu AS ATLEX

*Hentig, von H. 1948. The criminal and his victim: studies in the sociobiology of crime. New Haven: Yale University Press

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2005. Uuri ja kirjuta [Tutki ja kirjoita]. Tõlge eesti keelde: I. Kraav, T. Kuurme, U. Kala, M.-L. Laherand, V. Maansoo ja J. Orn. Medicina (Originaal on publitseeritud Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2004)

Kaagvere Erikooli põhimäärus 30.09.2011, jõustunud 08.10.2011 - RT I, 05.10.2011.

*Karmen, A. 2002. Victimization. In Encyclopedia of Crime and Punishment (Vol 3, p 1674). SAGE Publications

Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolide kontseptuaalsed alused. Haridusministri 19.12. 2008 käskkiri nr 1570. Teadus- ja Haridusministeeriumi kodulehelt <http://www.hm.ee/index.php?0510326> välja otsitud 04.02.2012

Kõiv, K. 2003. Koolikiusamine ja –vägivald kui antisotsiaalse käitumise alaliigid. Raamatus „Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik III” (Toim. K. Kõiv). (lk 9-15). Tartu OÜ Vali Press.

Kõiv, K. 2006. Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu OÜ Vali Press

Kuriteoohvrite uuring 2009. 2010. Kriminaalpoliitika uuringud 14. Justiitsministeeriumi kodulehelt

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52487/14.+Kuriteoohvrite+uuring+2009.pdf> välja otsitud 29.02.2012.

Markina, A. ja Šahverdov-Žarkovski, B. 2007. Eesti alaealiste hälbiv käitumine. Kriminaalpoliitika uuringud nr 5. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=30162/Eesti+alaealiste+halbiv+kaitumine.pdf> välja otsitud 29.02.2012.

Meadows, R.J. 2004. Understanding violence and victimization. 3rd ed. Pearson, Prentice Hall

Ohvriabi käsiraamat. 2002. EV Sotsiaalministeerium. Tallinn

Papp, K., Tõrik, S. ja Kutsar, D. 2000. Seksuaalne väärkohtlemine noorte hinnanguil. Raamatus „Lapsed Eestis” (Toim. D. Kutsar). (lk 46-47). Tallinn: Ilo Print

*Sellin, T. ja Wolfgang, M.E. 1964. The measurement of delinquency. New York: Wiley

Sharp, S. ja Smith, P.K. 2004. Võitlus koolikiusamisega [Tackling bullying in your schools]. Tõlge eesti keelde: M. Enno, A. Jauk ja H. Saluäär. Haridus- ja Teadusministeerium. (Originaal on publitseeritud Routledge, Tylor & Francis, 1994)

Strömpl, J., Marju, S., Soo, K., Šahverdov-Žakrovski, B. 2007. Eesti teismeliste vägivallatõlgendused. Sotsiaalministeeriumi toimetised.

Sullivan, K. Cleary, M. ja Sullivan, G. 2004. Kiusamine koolis [Bullying secondary schools]. Tõlge eesti keelde: T. Krass. Tartu, Kirjastus Atlex. (Originaal on publitseeritud Sage Publications, London, 2004)

Thompson, F., Tippet, N. ja Smith, P. K. 2008. Kiusamise ennetamine ja kiusamisele reageerimine. Raamatus „Uues ajad – uued lapsed” (Toim. L. Ots). (lk 7-21). Tallinna Ülikooli Kirjastus

Traat. U. 2010. Viktimoloogia: areng, aine ja uuringud - Rmt: Ühiskonna turvalisuse teenistuses. Artiklite kogumik pühendatud professor Ivar Aimre mälestusele. Tallinn, Sisekaitseakadeemia, lk. 149 - 162.

2004. aasta ohvriuuring Eestis: põhitulemused ja järeldused. 2005. Kriminaalpoliitika uuringud. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52474/1.+Rahvusvaheline+kuriteoohvrite+uuring+Eestis+2004.pdf> välja otsitud 03.03.2012.

JOONISTE LOETELUD

Joonis 1. Kaagvere Erikoolis viibitud aeg vastanute lõikes	24
Joonis 2. Kaagvere Erikoolis ohvriks langemise kordade jaotus	25
Joonis 3. Ohvriks langemise kohtade jaotus Kaagvere Erikoolis	26
Joonis 4. Kuriteoohvriks langemise sagedus Kaagvere Erikoolis	27
Joonis 5. Kuriteo ohvriks sattumine erinevate kuriteoliikide lõikes	28
Joonis 6. Kuriteoliikide jaotus üksikküsimuse puhul	30
Joonis 7. Füüsilised vigastused kuriteoohvriks langemisel	31
Joonis 8. Psüühilised tagajärjed kuriteoohvriks langemisel	32
Joonis 9. Sekundaarse viktimisatsiooni osakaal Kaagvere Erikoolis	33
Joonis 10. Kuriteo ohvriks langemise mitteinformeerimise põhjused	35
Joonis 11. Kaagvere Erikooli töötajate informeerimisel olukordade lahenemiste jaotused	36

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsimustik (eesti ja vene keeles)

Hea vastaja! Oma lõputöö raames palun Sul vastata alltoodud küsimustele. Ole seejuures aus. Ankeet on anonüümne ning selle vastused ei satu kolmandate isikute kätte. Edu!

1. Vanus: ..... aastat

2. Rahvus

- 1) eestlane
- 2) venelane
- 3) muu .....

3. Kui kaua Sa oled õppinud Kaagvere Erikoolis?

- 1) kuni 3 kuud
- 2) 3 kuni 6 kuud
- 3) 6 kuud kuni 1 aasta
- 4) üle 1 aasta

4. Kas Sa oled kunagi langenud kuriteo ohvriks?

- 1) Jah
- 2) Ei

5. Kas Sa oled Kaagvere Erikoolis olles langenud kuriteo ohvriks?

- 1) Jah, ühe korra
- 2) Jah, 2-3 korda
- 3) Jah, 4-6 korda
- 4) Jah, üle 6 korra
- 5) Ei ole langenud

6. Kui Sa oled Kaagvere Erikoolis langenud kuriteo ohvriks, siis palun märgi see koht, kus kuritegu toime pandi (võid märkida mitu):

- 1) Oma toas
- 2) Rühmaruumis
- 3) WC/dušširuumis
- 4) Klassis
- 5) Koridoris
- 6) Söökla
- 7) Mujal, palun täpsusta .....

7. Märgi ära, millise kuriteo ohvriks oled Kaagvere Erikoolis langenud (võid märkida mitu):

- 1) Vargus
- 2) Väljapressimine
- 3) Füüsiline vägivald (kallaletung)
- 4) Vaimne vägivald
- 5) Seksuaalne ahistamine
- 6) Ähvardamine
- 7) Muu variant, palun täpsusta .....

8. Kas Sinult on Kaagvere Erikoolis vägivallaga ähvardades nõutud raha või midagi muud (nt kella, riidesemeid või mõnda muud isiklikku asja)?

- 1) Jah
- 2) Ei

9. Kas keegi on Sind Kaagvere Erikoolis löönud või vigastanud nii, et Sa vajasid arstiabi?

- 1) Jah
- 2) Ei

10. Kas Sinult on Kaagvere Erikoolis midagi varastatud (nt raamat, raha, riideesemed)?

1) Jah

2) Ei

11. Kas Sind on Kaagvere Erikoolis kiusatud (narritud, alandatud, naeruvääristatud või kaaslaste poolt ignoreeritud)?

1) Jah

2) Ei

12. Kas Sind on Kaagvere Erikoolis seksuaalselt ahistatud?

1) Jah

2) Ei

13. Kas Sinult on Kaagvere Erikoolis midagi väljapressitud (nt raha, riideesemeid)?

1) Jah

2) Ei

14. Kui tihti oled langenud Kaagvere Erikoolis kuriteo ohvriks?

1) 1 kord päevas

2) 2-3 korda nädalas

3) 1 kord nädalas

4) 1 kord kuus

5) 1 kord poole aasta jooksul

6) 1 kord aastas

7) Ei ole sattunud kuriteo ohvriks

15. Kas Sa oled Kaagvere Erikoolis ohvriks langedes tundnud alandusi või ebameeldivusi õigussüsteemi töötajate või kooli töötajate poolt?

1) Jah, palun täpsusta .....

2) Ei

16. Juhul, kui oled sattunud kuriteo ohvriks Kaagvere Erikoolis, siis milliseid füüsilisi vigastusi see endaga kaasa tõi?

- 1) Raskeid vigastusi (luumurrud, haavad)
- 2) Kergeid vigastusi (kriimud, sinikad)
- 3) Ei olnud füüsilisi vigastusi

17. Kui oled sattunud kuriteo ohvriks Kaagvere Erikoolis, siis milliseid psüühilisi (vaimseid) tagajärgi see endaga kaasa tõi?

- 1) Unetus
- 2) Mõtlesin enesetapule
- 3) Tekkisid terviseprobleemid
- 4) Tekitas vaimse trauma (tekkis teatud kartuse tunne)
- 5) Ei olnud tagajärgi

18. Juhul, kui oled sattunud kuriteo ohvriks Kaagvere Erikoolis, kas informeerisid sellest erikooli töötajaid?

- 1) Jah
- 2) Ei

19. Kui JAH, siis kuidas olukord Sinu jaoks lahenes?

- 1) Hästi, saavutasin oma tahtmise
- 2) Jäin ise kannatajaks
- 3) Ei leidnud lahendust

20. Kui EI, siis mis põhjusel ei informeerinud?

- 1) Ei julgenud
- 2) Häbenesin
- 3) Arvasin, et sellest pole kasu
- 4) Tahtsin ise õiglust saavutada (kättemaks)

Täna Sind vastuste eest!

Уважаемая отвечающая! Прошу Тебя в рамках моей дипломной работы ответить на нижеследующие вопросы. Будь честна! Данная анкета анонимна и ответы не попадут в руки третьих лиц. Желаю удачи!

1. Возраст: ..... лет

2. Национальность

- 1) эстонка
- 2) русская
- 3) иная .....

3. Как долго Ты учишься в спецшколе Каагвере?

- 1) до 3 месяцев
- 2) с 3 до 6 месяцев
- 3) с 6 месяцев до 1 года
- 4) больше 1 года

4. Становилась ли Ты когда-нибудь жертвой преступления?

- 1) Да
- 2) Нет

5. Становилась ли Ты когда-нибудь жертвой преступления в спецшколе Каагвере?

- 1) Да, один раз
- 2) Да, 2-3 раза
- 3) Да, 4-6 раз
- 4) Да, больше 6 раз
- 5) Не становилась

6. В случае, если Ты становилась жертвой преступления в спецшколе Каагвере, укажи то место, где было совершено преступление (можешь указать несколько):

- 1) В своей комнате
- 2) В комнате для группы
- 3) В туалете/душе
- 4) В классе
- 5) В коридоре
- 6) В столовой
- 7) В другом месте, пожалуйста, уточни .....

7. Жертвой какого преступления Ты становилась в спецшколе Каагвере (можешь указать несколько):

- 1) Кража
- 2) Вымогательство
- 3) Физическое насилие (нападение)
- 4) Духовное насилие
- 5) Сексуальное домогательство
- 6) Угроза
- 7) Иное, пожалуйста, уточни .....

8. Требовали ли от Тебя в спецшколе Каагвере денег или чего-нибудь другого (например часы, одежду или личную вещь), угрожая насилием?

- 1) Да
- 2) Нет

9. Наносил ли в спецшколе Каагвере Тебе кто-нибудь удары или причинял ли повреждения, вследствие чего Тебе была нужна медицинская помощь?

- 1) Да
- 2) Нет

10. Воровали ли у тебя что-нибудь в спецшколе Каагвере (например книгу, деньги, одежду)?

- 1) Да

2) Нет

11. Придирались ли к Тебе в спецшколе Каагвере (дразнили, унижали, насмехались или игнорировали)?

1) Да

2) Нет

12. Домогали ли Тебя сексуально в спецшколе Каагвере?

1) Да

2) Нет

13. Вымогали ли от тебя что-нибудь в спецшколе Каагвере (например деньги, одежду)?

1) Да

2) Нет

14. Как часто Ты становилась жертвой преступления в спецшколе Каагвере?

1) 1 раз в день

2) 2-3 раза в неделю

3) 1 раз в неделю

4) 1 раз в месяц

5) 1 раз за полгода

6) 1 раз в год

7) Не становилась жертвой преступления

15. Испытывала ли Ты, став жертвой преступления, унижение или неприятности со стороны работников правовой системы или школы?

1) Да, пожалуйста, уточни .....

2) Нет

16. В случае, если Ты стала жертвой преступления в спецшколе Каагвере, то какие физические повреждения Тебе были причинены?

1) Тяжкие повреждения (переломы, раны)

2) Легкие повреждения (царапины, синяки)

3) Не было физических повреждений

17. Если Ты стала жертвой преступления в спецшколе Каагвере, какие психические (душевные) последствия наступили для Тебя?

- 1) Бессонница
- 2) Думала о самоубийстве
- 3) Возникли проблемы со здоровьем
- 4) Получила психическую травму (возникло чувство определенного страха)
- 5) Не наступило последствий

18. В случае, если Ты стала жертвой преступления в спецшколе Каагвере, информировала ли Ты об этом работников спецшколы?

- 1) Да
- 2) Нет

19. Если ДА, как ситуация разрешилась для Тебя?

- 1) Хорошо, я достигла желаемого
- 2) Осталась пострадавшей сама
- 3) Решения не было найдено

20. Если НЕТ, то по какой причине не информировала?

- 1) Не посмела
- 2) Постыдилась
- 3) Посчитала, что пользы не будет
- 4) Хотела достичь справедливости сама (месть)

Благодарю Тебя за ответы!

Lisa. 2. Valimi karakteristikud (vastanute vanuseline ja rahvuslik jaotus ning Kaagvere Erikoolis viibitud aeg)

Vanus	Vastanute arv	Vastanute arv %-des
13-aastane	2	9,5
14-aastane	6	28,6
15-aastane	8	38,1
16-aastane	3	14,3
17-aastane	2	9,5
Kokku	21	100

Rahvus	Vastanute arv	Vastanute arv %-des
Eestlane	18	86
Venelane	3	14
Muu	0	0
Kokku	21	100

Kaagvere Erikoolis viibitud aeg	Vastanute arv	Vastanute arv %-des
Kuni 3 kuud	7	33,3
3 kuni 6 kuud	1	4,8
6 kuud kuni 1 aasta	5	23,8
Üle 1 aasta	8	38,1
Kokku	21	100